
TARİH VE GÜNCE

ATATÜRK VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK AND THE HISTORY OF TURKISH
REPUBLIC

Sayı/Issue: 19
Yıl/Year: 2026
Yaz/Summer

E-ISSN: 2587-2117

2026
İZMİR

TARİH VE GÜNCE

ATATÜRK VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK AND THE HISTORY OF TURKISH REPUBLIC

E-ISSN: 2587-2117

Derginin Sahibi - Owner of Journal: **Prof. Dr. Kemal ARI**
Sorumlu Müdür - Responsible Director: **Prof. Dr. Kemal ARI**

www.dergipark.org.tr/tarihvegunce

Sayı Editörü/Issue Editor
Doç. Dr. Neval KONUK HALAÇOĞLU

Uluslararası Akademik Hakemli-Altı Ayda Bir Yayınlanır.
International peer-reviewed journal - Published every six months.

E-Posta/E-Mail
tarihvegunce@gmail.com

Yayımlanan makalelerin bilim ve dil yönünden sorumluluğu; çeviri makalelerin her türlü telif mesuliyeti yazarına/çeviren kişiye aittir. Makalelerde yer alan fikirlerden ve çeviri telif sorunlarından kesinlikle editör sorumlu tutulamaz. Makalelerde belirtilen görüşler, Tarih ve GÜNCE Dergisi'nin görüşünü yansıtmaz.

The scientific and linguistic responsibility for the published articles, as well as all copyright-related liability for translated articles, rests with the author/translator. The editor cannot be held responsible under any circumstances for the opinions expressed in the articles or for any copyright issues arising from translations. The views stated in the articles do not reflect those of Tarih ve GÜNCE.

Tarih ve Günce Sayı/Issue: 19 (Yaz/Summer 2026)**Bu Sayının Hakemleri/Referees of This Issue**

Prof. Dr. Burhan Sayılır	Eskişehir	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Cavid Qasimov	Van	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Esra Sarıkoyuncu Değerli	Kütahya	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Prof. Dr. Funda Selçuk Şirin	Kocaeli	Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan Uzun	Ankara	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hakkı Uyar	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Taner Kerimoğlu	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Hayri Çapraz	Isparta	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Erdal	Yozgat	Yozgat Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. Şaban Ortak	Afyon	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Turan Akkoyun	Aydın	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar Özüçetin	Kırşehir	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Prof. Dr. Yenal Ünal	Bartın	Bartın Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel Yiğit	Muğla	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Zehra Aslan	Rize	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan Eşel	Kayseri	Ersiyes Üniversitesi
Doç. Dr. Gül Çakır	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Aydın	Ağrı	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Doç. Dr. Onur Ergünay	İzmir	İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Sadık Emre Karakuş	İstanbul	Milli Savunma Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İhsan Erdinçli	Trabzon	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Güçlü	Antalya	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Serkan Erdoğan	Hakkari	Hakkari Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Sertaç Demir	Eskişehir	Anadolu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Türkmen	İstanbul	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Hüseyin Karaçam	Eskişehir	Anadolu Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Metin Çatalkaya	Eskişehir	Anadolu Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Mustafa Kırışman	İzmir	Dokuz Eylül Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Ercan Yalçın	Samsun	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Mustafa Yaşar Özoylumlu	Eskişehir	Eskişehir Teknik Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Semra Koçlu	Şırnak	Şırnak Üniversitesi
Dr. Fatih Selçuk	İzmir	Bağımsız Araştırmacı
Dr. Hatice Alanoğlu	İstanbul	Bağımsız Araştırmacı
Dr. Rüya Bağır	Diyarbakır	Bağımsız Araştırmacı

Tarih ve Günce

Tarih ve Günce Yakın a  ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi alanlarında hazırlanan çalışmaları yayımlayan uluslararası hakemli bir dergidir. 2017 yılından beri yayın hayatını sürdürmektedir. Derginin amacı, tarihçilerin bulgularını açık erişimli olarak paylaşabilecekleri bir zemin hazırlamaktır. Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanır. Makaleler hakemlere gönderilmeden önce intihal taraması yapılır. Makalelerde Chicago 18 atıf sistemi kullanılmaktadır. Yazarlardan makale başvurusu sırasında hiçbir ücret talep edilmez. Dergide  ift taraflı kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır. Hakem listesi her sayının jeneriğinde belirtilmektedir. Açık erişimli bir yayın politikası izlenmektedir. Derginin yayın etiği ilkeleri, COPE rehber ve ilkeleri esas alınarak yürütülür. Bu dergide yayımlanan tüm makaleler, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) kapsamında lisanslanmıştır.

Tarih ve G nce is an international peer-reviewed journal that publishes studies in the fields of Late Modern History and the History of the Republic of Turkey. It has been in publication since 2017. The journal aims to provide a platform where historians can share their findings in open access form. It is published twice a year, in January and July. All manuscripts are screened for plagiarism before being sent to reviewers. The Chicago Manual of Style, 18th edition, is used for citations. No fees are requested from authors during the submission process. The journal operates a double-blind peer-review system. The list of reviewers is provided in the masthead of each issue. An open-access publishing policy is followed. The journal's publication ethics are conducted in accordance with the guidelines and principles of COPE. All articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Tarih ve G nce Dergisi; Acarindex, ASOS Index, Paperity, Arastirmax, Index of Academic Documents ve Index Copernicus tarafından taranmaktadır.

Tarih ve G nce Journal is indexed in Acarindex, ASOS Index, Paperity, Arastirmax, Index of Academic Documents, and Index Copernicus.

Yurtdışı Temsilciliklerimiz / Country Representatives

Amerika Birleşik Devletleri

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU

Michigan State University, Case Hall 842 Chestnut Rd Room N352 East Lansing, MI

48825

517-353-3538

Prof. Dr. Gül CELKAN

Middle Georgia State College, Department of English, Adjunct Faculty

Prof. Dr. Aytül ERGÜL

6487 Silk Leaf Lane Jacksonville, Florida, 32244

Murat GENÇ

2014 Bedford Av. Apt. 3, 11226, Brooklyn NY.

(917) 561-9295 muratagenc@gmail.com

İngiltere

Tuncay İNAN

19 st. Kilda road West Ealing W13 9DF London United Kingdom Contact:

+447754549145 tny2007@gmail.com

Almanya

Prof. Dr. Raoul MOTIKA

Universität Hamburg/Orient-Institut İstanbul

Halil Fehmi DAĞ

halilfehmidag@hotmail.com

Dr. Johannes HEINRICH

Uğur Berk KALELIOĞLU

Essen Üniversitesi

İtalya

Prof. Dr. Fabio L. GRASSI

Sapienza University – Rome Dept. Of History Cultures Religions

Faculty of Humanities, 2nd floor, Modern and Contemporary History wing, room 3

Fransa

Yüksel ÇELGİN

42, rue Joseph Python 75020-Paris/France celginy@gmail.com

İran

Doç. Dr. Mansumeh DAEI

Azerbaycan

Doç. Dr. Subhan TALIBLI

Doç. Dr. Naile ASKER

Rusya Federasyonu

Doç. Dr. Ahat SALIHOV

Kazakistan

Prof. Dr. Nurşat JUMADILOVA

Afganistan

Dr. Firuz FEVZI

Hindistan

Prof. Dr. Arshi KHAN

Ukrayna

Doç. Dr. Svitlana NESTEROVA

Bulgaristan

Prof. Dr. Blagovesta IVANOVA

Macaristan

Dr. Öğr. Üyesi Alev DURAN

Makedonya

Prof. Dr. Redzep SKRIJELJ

Yunanistan

Ass. Prof. Dr. Paschalis VALSAMIDIS
Komotini University

Dr. Georgios LIMANTZAKIS
Atina Üniversitesi

Polonya

Prof. Dr. Danuta CHMIEŁOWSKA
Varşova Üniversitesi

TARİH VE GÜNCE

ATATÜRK VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ DERGİSİ
JOURNAL OF ATATÜRK AND THE HISTORY OF TURKISH REPUBLIC

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Kemal ARI

Yayın Kurulu Başkanı/Chair of the Editorial Board

Prof. Dr. Kemal ARI – Dokuz Eylül Üniversitesi

Yayın Kurulu Üyeleri/Editorial Board

Prof. Dr. Fatma ACUN – Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Osman AKANDERE – Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Necdet AYSAL – Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Gül CELKAN – Middle Georgia State University

Prof. Dr. Danuta CHMIELOWSKA

Prof. Dr. Aytül ERGÜL – Kean University

Prof. Dr. Fabio L. GRASSI – Sapienza University

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU – Michigan State University

Prof. Dr. Raoul MOTİKA – Orient-Institut İstanbul

Prof. Dr. Cihan ÖZGÜN – Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Cavid QASIMOV – Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Prof. Dr. Yenal ÜNAL – Bartın Üniversitesi

Ass. Prof. Paschalis VALSAMIDIS – Komotini University

Doç. Dr. Neval KONUK HALAÇOĞLU – Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Hasan DİNÇER – Ankara Üniversitesi

Arş. Gör. Murat KAYA – Anadolu Üniversitesi

Sayı Editörü /Issue Editor

Doç. Dr. Neval KONUK HALAÇOĞLU – Marmara Üniversitesi

Yardımcı Editör/Assistant Editor

Arş. Gör. Murat KAYA – Anadolu Üniversitesi

İngilizce Dil Editörü

Gizem KAYA

Türkçe Dil Editörü

Hazal ASLAN

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Neval Konuk Halaçoğlu

Editörden

Editor's Note 1

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Necdet Aysal – Eyüp Şahin

Osmanlı Polis Teşkilatında Gayrimüslimler: Ermeni ve Rum Memurlar

Non-Muslims in the Ottoman Police Organization: Armenian and Greek Officers .3

Sezgin Elbay

Yarım Kalan İmar: Chester İmtiyazı Etrafında Devlet Akli ve Uygulama

Krizi

Unfinished Development: State Rationale and the Crisis of Implementation

in the Chester Concession.....37

Burcu Çalığıuşu Aykanat

Mondros'un Şafağında İstanbul Basını: 1918 Yazında Kamuoyu ve Siyasi

Algı

The Istanbul Press at the Dawn of Mondros: Public Opinion and Political

Perception in the Summer of 1918 69

Fatma Can

Amiralar Devrinden Masonluk Devrine Geçiş

The Transition from the Amiras Era to the Freemasonry Era.....93

Ceyhan Karakaya Yeşil

Kâzım Karabekir Paşa'nın Erzurum'da Açtığı Okulların Albayrak

Gazetesine Yansıması

The Reflection of the Schools Opened by Kâzım Karabekir Pasha in Erzurum

in the Albayrak Newspaper 125

Mesut Yılmaz

Unutulan Esaret: 93 Harbi Sonrası Osmanlı Savaş Esirlerinin Letonya Bölgesine Sevki ve Cesis Türk Şehitliği

Forgotten Captivity: The Transfer of Ottoman Prisoners of War to the Latvia Region after the Russo-Turkish War of 1877–1878 (93 War) and the Cēsis Turkish Martyrdom **151**

Orkun M. Çetindere

Demokrat Parti Döneminde Teknokrat Bir Milletvekili: Ahmet Asım Tokuş, Siyasal Temsil ve Kalkınma (1950-1960)

A Technocratic Parliamentarian during the Democrat Party Era: Ahmet Asım Tokuş, Political Representation and Development (1950-1960) **177**

Murat Burgaç

Cumhuriyetin Köye Ulaşma Arayışında Öncü Bir Deneyim: Mahmudiye Eğitim Kursu

A Pioneering Experiment in the Republic's Search for a New Rural Education Model: The Mahmudiye Village Instructor Training Course **219**

Hilal Yıldırım

Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Karayolu Politikası: Çanakkale Örneği

Road Policy Implemented During the Democratic Party Era: The Çanakkale Example **243**

Çeviri/Translation

Behçet Kemal Yeşilbursa

Avni Doğan, "Alarm Bells Are Ringing", Vatan Newspaper, 19-23 November 1958 **269**

Kitap Tanıtımı/Book Review

Muhsin Ertürk Budak

"Bahar İzmir, Türkiye-Hindistan İlişkileri (1919-1947)" **293**

Tarih ve Günce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 19 (2026/Yaz), ss. 3-35.
DOI: 10.5281/zenodo.21901421

Geliş Tarihi: 6 Şubat 2026
Kabul Tarihi: 30 Temmuz 2026

Araştırma Makalesi/Research Article

Osmanlı Polis Teşkilatında Gayrimüslimler: Ermeni ve Rum Memurlar

Necdet AYSAL*

Eyüp ŞAHİN**

Öz

Osmanlı Devleti, çok uluslu ve dinli yapısı nedeniyle idarî ve güvenlik teşkilatlarında farklı etnik ve dinî gruplara da yer vermiştir. Bu durum, 19. yüzyılda modernleşme sürecine giren Osmanlı bürokrasisinde daha belirgin hâle gelmiştir. Özellikle Gayrimüslim tebaaya yönelik yeni hakları içeren Tanzimat ve Islahat Fermanlarının ilanı, ülkenin sosyal ve siyasal tablosunda birtakım değişimleri başlatmıştır. Gayrimüslimlerin bir kısmı, elde ettikleri haklar sayesinde ticaret ve sanayi alanlarında güçlenerek yabancı sermayeye aracılık etmeye başlamıştır. Yine bu dönemde farklı dil, din ve ırktan toplulukları “Osmanlılık” üst kimliği altında birleştirip devleti dağılmaktan kurtarmayı amaçlayan siyasî fikir ortaya çıkmıştır. Osmanlı Polis Teşkilatı da bu çok kültürlü yapının önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Tanzimat’tan sonra kurumsallaşan polis teşkilatında Müslümanların yanı sıra Ermeni, Rum, Yahudi, Bulgar ve Sırp kökenli unsurların da görev aldığı görülmektedir. İmparatorluğun kozmopolit yapısı gereği, asayişin sağlanmasında yerel halkı tanıyan, bölgenin kültürel ve dinî yapısına hâkim personellere ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda Gayrimüslim polis memurları genellikle tercümanlık, kâtiplik, pasaport ve istihbaratla ilgili birimlerde görevlendirilmişlerdir. Rumca ve Ermenice bilen memurların varlığı, devletin kendi tebaasıyla iletişim kurmasını kolaylaştırmış ve idarî işlemlerdeki bürokratik tikanıklıkları gidermiştir. Ancak, 19. yüzyılın

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, aysal@ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9574-6208.

** Emniyet Genel Müdürlüğü Eski Arşiv Daire Başkanı, Emekli 1. Sınıf Emniyet Müdürü, sahineyup61@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0397-1457.

sonu ile 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti, milliyetçi hareketlerin yükselişiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu süreçte Ermeni ve Rum cemaatleri içinde ortaya çıkan ayrılıkçı faaliyetler, devletin güvenlik politikalarını doğrudan etkilemiştir. Bu durum, polis teşkilatındaki Gayrimüslim memurlara yönelik bir güvensizlik ortamının oluşmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, polis teşkilatında görev yapan Ermeni ve Rumların sayısı azaltılmış, bazıları görevden alınmış veya daha pasif görevlere kaydırılmıştır. 1845-1908 yılları arasında teşkilat içerisinde görevlendirilen Gayrimüslim polisler arasında Ermeni ve Rumların toplam sayısının yüz kişi olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, söz konusu dönemde teftiş, istihbarat ve polis memuru olarak görevlendirilen memurların teşkilata nasıl alındıkları ve görev yerleri özlük dosyaları dikkate alınarak incelenmiştir. Ayrıca, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Gayrimüslim polislerin geri hizmete çekilmesi, teşkilattan uzaklaştırılmaları ve bu durumun siyasi-toplumsal etkileri, arşiv belgeleri başta olmak üzere telif eserler ve süreli yayınlar kullanılarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Polis Teşkilatı, Ermeni ve Rum Polisler, Meslekten Çıkarılma, Gayrimüslimler.

Non-Muslims in the Ottoman Police Organization: Armenian and Greek Officers

Abstract

The Ottoman Empire, as a multiethnic and multireligious state, employed members of different ethnic and religious communities within its administrative and security institutions. This practice became more evident during the nineteenth century, when the Ottoman bureaucracy underwent a process of modernization. The proclamation of the Tanzimat and Islahat Edicts, which granted new rights to the non-Muslim population, brought about significant social and political changes. Benefiting from these reforms, some non-Muslims gained economic influence in trade and industry and began to serve as intermediaries for foreign capital. During the same period, the political idea of Ottomanism emerged, aiming to preserve the unity of the Empire by bringing together communities of different languages, religions, and ethnic backgrounds under a common Ottoman identity. The Ottoman Police Organization provides an important example of this multicultural structure. Following the Tanzimat reforms, the institutionalized police force included not only Muslims but also Armenians, Greeks, Jews, Bulgarians, and Serbs. Given the cosmopolitan character of the Empire, there was a need for personnel who were familiar with local communities and knowledgeable about their languages, cultures, and religious traditions. In this context, non-Muslim police officers were generally assigned to positions such as translators, clerks, and officials responsible for passport services and intelligence. The presence of

officers proficient in Greek and Armenian facilitated communication between the state and its subjects and contributed to the more efficient functioning of administrative procedures. However, from the late nineteenth century onward, the Ottoman Empire faced the rise of nationalist movements. Separatist activities that emerged within certain Armenian and Greek communities had a direct impact on the state's security policies. As a result, an atmosphere of distrust developed toward non-Muslim personnel serving in the police organization. Consequently, the number of Armenian and Greek police officers was gradually reduced, while some were dismissed and others were reassigned to less active or auxiliary duties. Between 1845 and 1908, approximately one hundred Armenian and Greek officers served within the Ottoman Police Organization. This study examines the recruitment procedures and assignments of non-Muslim personnel who served as inspectors, intelligence officers, and police officers during this period, based primarily on their personnel files. It also analyzes the reassignment of non-Muslim police officers to auxiliary services, their removal from the police organization during the First World War, and the political and social implications of these developments through the use of archival documents, published studies, and contemporary periodicals.

Keywords: Ottoman Empire, Police Department, Armenian and Greek Police, Dismissal, Non-Muslims.

Giriş

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılın sonlarına doğru duraklama ve XVII. yüzyılın sonlarına doğru ise hızlı bir şekilde toprak kaybederek çöküş dönemine girmiştir. Askerî yenilgiler başta olmak üzere sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan huzursuzluklar, devlet kurumlarını kısa sürede hantal ve işlemez hâle getirmiştir.¹ XVIII ve XIX. yüzyıllarda da toprak kayıplarını bir türlü durduramayan Osmanlı Devleti, bu dönemde de isyanlar, azınlık meseleleri, ekonomik buhranlar ve batılı büyük devletlerin müdahalelerine maruz kalmıştır. Bu durum devletin bekasını tehdit eden yapısal bir krize dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti'nde iç güvenlik, farklı görev tanımlarını içerisinde barındıran askerî yapılar tarafından sağlanmıştır. Eski asayiş ve güvenlik sisteminde “yasakçı” tabiri, Osmanlı Devleti'nde özellikle iç güvenlik

¹ Necdet Aysal, “Kırım Savaşı’ndan Lozan Barış Antlaşması’na Osmanlı Dış Borçlarının Tarihsel Gelişim Süreci (1854-1923)”, *Atatürk Yolu Dergisi Lozan Özel Sayı*, sayı 53 (2013): 2.

yönetiminde asırlarca devam etmiştir. Yeniçeri Ocağı'nın 1826'da lağvedilmesinin akabinde kurulan "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye", Yeniçerilerin üstlendiği zabıta görevlerini devam ettirmiştir. Daha sonraları kurulan İhtisap Nezâreti de aynı görevi yürütmüştür.²

Osmanlı Devleti, 3 Kasım 1839'da Tanzimat'ın ilanı sonrasında Avrupa'nın yönetim alanındaki uygulamalarını kendi kamu kurum ve kuruluşlarında hayata geçirmeye başlamıştır. Bu modernleşme çalışmaları, yenileşme hareketi adı altında asayiş ve iç güvenlik konularında da kendini hissettirmiştir. Özellikle Avrupa'ya gönderilen uzmanlar vasıtasıyla kurumsallaşan iç güvenlik uygulamaları mercek altına alınmıştır. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, Fransa'da Paris Polis Teşkilatı'nın görev ve sorumluluklarını belirleyen nizamnâmenin örnek alınması kabul edilmiştir. Adı geçen nizamnâme tercüme edilerek üzerinde bazı küçük değişiklikler yapılmış ve on yedi maddelik yeni bir metin hazırlanmıştır. Bu metinle polis olarak tanımlanan ve "*Teftiş memuru*" adıyla yeni bir birim oluşturulmuştur. Böylece modernleşme sürecinde ilk polis teşkilatı, Tophane-i Âmire Müşirliğine bağlı "*Teftiş Memurluğu*" adıyla 20 Mart 1845 tarihinde kurulmuştur. Mehmet Ali Paşa'nın uhdesinde kurulan birimle ilgili olarak hazırlanan yazı (müzekkere-i Umumiye), 30 Mart'ta payitaht İstanbul'daki yabancı elçiliklere bildirilmiştir.³ Teşkilat, iç güvenlik birimi olarak ülkenin önemli vilâyet, sancak ve kazalarında kısa süre içerisinde örgütlenmesini tamamlamıştır.

Kırım Savaşı'nda, İngiltere ve Fransa'nın vermiş olduğu desteğin karşılığı olarak 1856 yılında Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu fermanla, Tanzimat Fermanı bir kez daha teyit edilmiş ve dine bakılmaksızın bütün Osmanlıların eşit olduğu önemle vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu ferman ile Tanzimat dönemi reformlarını tamamlayan yenilikler yapılmıştır. Özellikle Müslüman olmayan Osmanlı vatandaşlarının devlet memurluğu yapabilmesi, yerel yönetimlere katılması ve belli bir bedel ödeyerek askerlikten muaf tutulmalarının önü açılmıştır. Ayrıca, Gayrimüslimlerle ilgili olarak aşağılayıcı ifadelerin

² Yücel Yiğit, *Türk Polis Tarihinin Kökenleri* (Polis Akademisi Yayınları, 2017), 13-14; Sadık Çetin, Ayhan Doğan, "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kurulması ve Amasya'ya Yansımaları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, sayı 3 (2018): 1174-1185.

³ Eyüp Şahin, *Türk Polis Eğitim Tarihi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı Dokümantasyon Yayınları, 2018, s. 31; İbrahim Yılmaz, "Osmanlı Polis Teşkilatında İnsan Kaynakları Yönetimi: Selanik Vilayeti Örneği", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 10, sayı 19 (Haziran 2020): 102; *Belgelerle Türk Polis Tarihi* 1-2. (Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, 2014) 10.

kullanılması da yasaklanmıştır.⁴ Ancak, bu gelişmeler kısa bir süre sonra ülkenin bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyecektir.

23 Aralık 1876'da Kanun-i Esasî'nin ilanı sonucu Osmanlı Devleti, anayasal ve parlamenter bir monarşik yapıya bürünmüştür. Bu arada Mart 1877'de ilk kez toplanan Osmanlı Parlamentosu 14 Şubat 1878'de yine II.Abdülhamid tarafından, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı bahane edilerek kapatılmıştır. Bu dönemde Zaptiye Müşirliğinde yapılan birtakım düzenlemelerle polis teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. 1879 yılında yayınlanan Sadaret Tezkiresiyle Müşirliğin ismi Zaptiye Nezâreti'ne çevrilmiş, içerisinde bulunan Zaptiye İdaresi ise Seraskerliğe bağlanmıştır.⁵ Ülkenin vilâyet, sancak ve kazalarında örgütlenmiş olan teftiş memurları, tezkire gereğince kurulan polis teşkilatının temelini oluşturmuştur. Bu değişikliklerle 1880'de polis rütbeleri yeniden düzenlenmiş ve teşkilatın diğer vilâyet, sancak ve kazalarda da örgütlenmesi hızlandırılmıştır. Böylece ülkedeki iç güvenlik hizmetlerinin zaptiye ve polis kurumları eliyle yürütülmesi plânlanmıştır.⁶

19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Polis Teşkilatı'nda, İstanbul başta olmak üzere İzmir ve Selânik gibi büyük şehirlerde, Müslümanların yanı sıra Ermeni, Rum, Yahudi, Bulgar ve Sırp kökenli unsurlar da görev almışlardır. Ermeni ve Rum polis memurları genellikle tercümanlık, kâtiplik, pasaport ve istihbaratla ilgili birimlerde görevlendirilmişlerdir. Gayrimüslimlerin bu alanlarda tercih edilmesinde, çok dilli olmaları ve Avrupa ile kurulan diplomatik ilişkilerde kolaylık sağlamaları etkili olmuştur.⁷ Özellikle Rum polis

⁴ Gül Bülbül, "İslahat Fermanı'nı Hazırlayan Sebepler ve İslahat Fermanı", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sayı 2 (1989): 176-177; Gülnihal Bozkurt, "Türk Hukuk Tarihinde Azınlıklar", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 43, sayı 1 (Mayıs 1993): 52-53.

⁵ Hüseyin Hüsnü Gören, *Birinci Yüzyılında (1839-1938) Türk Polis Teşkilatının Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*. Yay. Haz. Ebubekir Açıkgöz. Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı Dokümantasyon Yayınları, 2018, s. 15-16; Eyüp Şahin, *Dersaadet Polis Mektebi*, Polis Akademisi Yayınları, 2018, s. 7.

⁶ Bülent Akkaya, "Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbelere", *Turkish Studies* 8, sayı 5 (Bahar 2013): 63-64; Süleyman Kaynar, "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatı'nın Kuruluşu, Organizasyonu, Fiziksel Yapılanması, Aday Seçme Şekli, Eğitim Programları ve Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2002), s. 20; Eyüp Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I* (Polis Akademisi Yayınları, 2013), 8-9; Yücel Yiğit, "Atatürk Dönemi Polis Teşkilatı", *Atatürk Ansiklopedisi*, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/903/Atatürk_Dönemi_Polis_Teşkilatı.

⁷ Gülnihal Bozkurt, *Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)* (Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996), 217-218; Yücel Yiğit ve Eyüp Şahin, "Emniyet İstihbarat Tarihi", *Türk İstihbarat Tarihi*. ed. İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-610.

memurlarının yabancı uyruklularla ilişkilerde, Ermeni memurların ise yazışma ve bürokratik işlerde etkin oldukları görülmektedir.

Türk devletlerinde, dünyanın gelmiş-geçmiş devletlerinde azınlıklara tanınmayan tam itimat dâhilinde sarayların, hükümet, hariciye, maliye, nafia, ticaret ziraat, hazine-i hassa, nâzır ve müsteşarlıklarıyla adli yargılama reis ve âzâlıkları gibi en önemli ve gizlilik gerektiren makamlara Ermeni ve Rumları getirmek suretiyle kendilerine itimat edilmiştir. Bunun yanında; yerelde oluşturulan “*İdare Meclisleri*” için yapılan seçimler sonucunda bölgedeki azınlıkların nüfuslarına göre çıkardıkları azalar da görev almıştır.⁸ Bu bağlamda Ermeniler, “*millet-i Sadıka*” olarak tanımlanmış ve muamele görmüştür.

Osmanlı devlet yönetiminde hayat bulan demokratik düzen doğrultusunda hangi cemaatten, hangi din ve ırktan olursa olsun vatandaş konumunda olanların hak ve hukukları çeşitli kanunlarla korunmuştur. Bu esnada yönetim zafiyetinden yararlanarak düşman saflarına geçen ve ülkede karışıklık çıkarma gayretinde olan cemaat ve tebaaya karşı da birtakım önlemler alınmıştır. Osmanlı Devleti, bu tür davranışlarda bulunan tebaayı kendi toprakları üzerinde sevk ve iskâna tabi tutmuş ve olayları bu şekilde sona erdirmeye yolunu seçerek, varlığını koruyup hissettirmeye çalışmıştır. Müslüman ve Gayrimüslim bireyler huzur ve güven içinde uzun yıllar birlikte yaşamışlardır. Ancak, askerî yenilgiler ve toprak kayıplarıyla çöküş sürecine giren Osmanlı Devleti, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan zayıflamaya başlamıştır. Bu esnada Gayrimüslimler de içten ve dıştan gelen çok çeşitli kışkırtmalara açık hâle gelmiştir. Bu yüzyılda Osmanlı Devleti karşısında ekonomik ve teknolojik olarak güçlenmeye başlayan Avrupalı devletler, Şark Meselesi bağlamında Türk milletinin bütün izlerini Balkanlar ve Anadolu’dan silmek için harekete geçmiştir. Özellikle Gayrimüslim unsurları isyana teşvik ederek devletin istikrarını bozmayı kendilerine hedef belirlemişlerdir. Fransız Devrimi ile yayılmaya başlayan ulusçuluk akımından etkilenen ve Sırp ile Rumlar, Osmanlı Devleti’ne karşı ayaklanmıştır. Rumlar, 1829 Edirne Antlaşması ve Sırp ile Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında imzalanan Berlin Antlaşması ile bağımsızlığını ilan etmiştir.⁹

Avrupalı büyük devletler arasında önceki yüzyıllarda başlayan ekonomik ve siyasi rekabet, 20. yüzyılın başlarında şiddetlenmiş ve var olan siyasal bunalımlar savaşa giden süreci hızlandırmıştır. Bu ortamda 28 Temmuz 1914’te

⁸ *Cemiyeti Akvam ve Türkiye’de Ermeni ve Rumlar*, çev. Tayfun Şengül. (Dâhiliye Vekâleti Muhacirin Müdüriyeti Umumiye Neşriyatı, 1921), 12-15.

⁹ Ayşe Zişan Furat, “Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar’da Cemaat-i İslamiyelerin Teşekkülü (1878-1918)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, sayı 33 (2013), 68-69.

başlayan Birinci Dünya Savaşı'na 11 Kasım 1914'te katılan Osmanlı Devleti, aynı anda birçok cephede savaşmak zorunda kalmıştır.¹⁰ Savaş sırasında Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde yaşayan Rumların sayısı Müslüman nüfusun %10'unu geçmediği halde, Türklere karşı birlikte hareket eden unsurlar, "Pontus" ve "Bizans İmparatorluğu" gibi hayallere kapılarak tecavüzkâr faaliyetlere girişmiştir.¹¹ Bu esnada Batılı devletlerin destekçisi ve misyoner örgütlenmelerinden birisi olan "Amerika Şark-i Karib Muavenet Cemiyeti", Van merkezli olarak Ermenileri isyana teşvik etmeye başlamıştır.¹²

Amerika Yakın Doğu Muavenet Heyeti misyonerleri, Katolik Ermenileri Protestan mezhebine dönüştürdükten sonra onlara isyan kültürünü aşılamıştır. Ayrıca, paranın gücünü kullanarak bu yolla gözle görülür bir başarı elde etmiş ve Anadolu'daki Gregoryen Ermenileri Protestanlaştırarak bölgenin hâkimi olan Osmanlı yönetimine karşı harekete geçirmiştir.¹³ 27 Aralık 1914 tarihinde Dâhiliye Nezâreti Emniyeti Umumîyye Müdüriyeti aracılığıyla Erzurum, Van ve Bitlis vilâyetlerine gönderilen bir yazıda; kadrolarında görevli olan ve görevlerini kötüye kullanarak bölücülükten yana tavır takınan Ermeni-Rum ve bilhassa Ermeni polislerin kayıtlarının silinmesi yoluna gidilmemesi hususunda bir nevî nasihatle bulunulmuştur. Bununla birlikte, yaptıklarından dolayı kayıtlarının silinmesinden sarfınazar edilerek vilâyetin uzak mesafelerine atanmalarının

¹⁰ Necdet Aysal, "Çanakkale Muharebelerinde Sağlık Hizmetleri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (27-29 Nisan 2015), (Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2015), 269.

¹¹ Cemiyeti Akvam ve Türkiye'de Ermeni ve Rumlar, 6.

¹² Yakın Doğu Muavenet Heyeti, ABD'nin İstanbul Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun 27 Mayıs 1915'te sevk ve iskâna tabi tutulan Ermenilere yiyecek, giyecek ve sağlık hizmetleri gibi insanî konularda yardım edilmesi gerektiği düşüncesiyle ABD Kongresi'nde yayımlanan bir kanunla kurulmuştur. Örgütün kuruluş amacı nizamnâmenin ikinci bölümünde şu şekilde açıklanmaktadır: "Yakın Doğu ve civar bölgelerinde yaşayan ve acı çeken insanların topraklarına geri dönmelerine, rehabilitasyonlarına ve düzenlerini yeniden kurmalarına yardım ve destekte bulunmak; yetim ve dulların bakımını sağlamak; doğrudan veya dolaylı olarak savaşın vahameti, insanların zulümleri ya da kontrollerinin dışında yaşanan başka etkenlerden dolayı yoksullaşmış insanların sosyal, ekonomik ve endüstriyel refahını artırmaktır." Ayrıntılı bilgi için bkz., Gülbadi Alan ve Tekin Aycan Taşçı, "Kendi Kaynaklarında Yakındoğu Muavenet Heyeti'nin Kafkasya Bölgesindeki Faaliyetleri (1919-1920)", Karadeniz İncelemeleri Dergisi, sayı 31 (2021): 44-46.

¹³ Cemiyetin bölgede örgütlenmesi hakkında Wladimir Mayewsky, "Van-Bitlis Askeri İstatistiği" isimli eserinde şu bilgileri vermektedir: "Tüm Ermeni olaylarını ayrıntılı olarak beyan edip de dünyayı velveleye veren Ermeni meselesine Katolik Ermenilerin hiçbir şekilde müdahale etmemiş olduklarını izah etmemek bir noksan sayılır. Bunların hâli gayet açıktır. Gregoryenlerle ırktaş ve dildaş oldukları hâlde kendilerini daima başka bir millet olarak görürler. Hatta bunlardan birisine 'Sen Ermeni misin?' diye sorulsa 'Katolik'im' diye cevap verir. Bu da Katolikliğin prensibidir. Katolik mezhebi milliyet propagandasına müsait değildir. Bundan dolayı Ermeni Katolikleri arasında millî fikir yeşerip büyümmez"; BOA, HR. SYS, Dosya No 2741, Gömlek No 59, Tarih: 09.S.1896 (M).

yürürlüğe konulması tavsiye edilmiştir. Böylece bu gibi fesat hareketlere katılan azınlık unsurlarının istifaya zorlanmaları ilke olarak kabul edilmiş ve ilgili birimlere bildirilmiştir.¹⁴ Ancak, savaş yıllarında bahse konu olan suiistimaller çoğalmaya başlayınca devlet ileri seviyede tedbirler alma yoluna gitmiştir. Bu maksatla suiistimleri yapanların yanı sıra aynı ırka mensup olan diğer çalışanların da kayıtlarının silinmesi gündeme gelmiştir. 1918’de konuyla ilgili olarak Trabzon Polis Okulu Müdürlüğü’ne ve Üçüncü Ordu’nun sorumluluk alanlarında bulunan vilâyetlere bir tamim gönderilmiştir. Tamim uyarınca Trabzon Polis Mektebi Müdürlüğü’ne, Gayrimüslim unsurlardan polis alınmaması; vilâyetlerden de Gayrimüslim polislerle ilgili olarak beyan edilen hususlar doğrultusunda işlem yapılması emredilmiştir.¹⁵

Polis Mektebi Müdürlüğü, bu yazıyı Emniyet-i Umumîyye Müdüriyetine göndermiş ve emri alan müdüriyet, yapılması gerekenleri bütün vilâyetlere bildirmiştir. Tamimde emredilenleri yerine getirme hususunda zafiyet gösterenler takibe alınmıştır. Azınlıkların başlattığı olayların bastırılması için Trabzon Polis Mektebi başta olmak üzere, vilâyet yöneticileri de Gayrimüslim zümreye mensup polislerin kayıtlarını silmeye başlamıştır. Bu uygulama Birinci Dünya Savaşı sürecinde devam ettirilmiştir.¹⁶

Birinci Dünya Savaşı sonunda 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir. Ateşkesin yürürlüğe girmesiyle birlikte İtilaf Devletleri Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamıştır. Bu esnada toplanan Paris Barış Konferansı’nda Batı Anadolu’da İzmir, Aydın ve çevresinin Yunanlara bırakılması, Yunanistan tarafından büyük hayal olarak kabul edilen “*Megali İdea*”nın hayata geçirilmesi açısından büyük bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Yunanlar, İtilaf devletleri tarafından kendilerine sunulan bu cezbedici vaatlere sıkı sıkıya sarılmıştır.¹⁷

Mütareke döneminde Ermeniler, İtilaf devletlerinin teşvik ve desteğiyle tecavüzkar faaliyetlerini devam ettirmiştir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinde İngiliz, Fransız ve Ruslarla sıkı bir iş birliği içine girmiş ve bölgede yaşanan katliamlara ortak olmuştur. Bunun yanı sıra Ermeni İhtilal Cemiyetleri,

¹⁴ BOA, DH. MEM, Dosya No 57, Gömlek No 22, Tarih: 09.S.1333.

¹⁵ BOA, DH. İD, Dosya No 159/2, Gömlek No 61, Tarih: 08 L 1331 (H); BOA, DH. EUM. VRK, 18-40-0, Tarih: H 17.12.1336; BOA, DH. EUM. ECB, 19-36-0, Tarih: 19.12.1336 (H); BOA, DH. EUM. MEM, Dosya No 80, Gömlek No 78, 28 M 1335 (H); BOA, DH. ŞFR, 70-72, Tarih: 26.01.1335 (H); BOA, DH. EUM. ECB, Dosya No 19, Varaka No 36, 19 Z 1336.

¹⁶ Ülkü Köksal, “II. Meşrutiyet Dönemi’nde ve Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Trabzon Polis Mektebi”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sayı 19 (2015): 148-149; BOA, DH. EUM. VRK. 18/40.

¹⁷ Hasan Dinçer, “Mondros Mütarekesi ve Sonrasındaki Gelişmeler”, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, ed. Temuçin Ertan (Siyasal Kitabevi, 2011), 73-84.

işgal süresince “*Milli Kuvvetler*” ile “*Kuvayı Milliye*” grupları hakkında bilgi toplayarak, bu bilgileri İtilaf devletleriyle paylaşmıştır.¹⁸ Bu dönemde Anadolu’da yaşayan Rumlar da emperyalist Avrupa devletlerinin kışkırtmasına bağlı olarak Doğu Karadeniz bölgesinde bağımsız bir Rum devleti kurma hayaline kapılmıştır. Hayallerinin gerçekleşmesi doğrultusunda işgal güçleri için istihbarat toplama faaliyetlerine girişmiştir. Bu şekilde işgal güçlerinin teveccühünü kazanacaklarını ummuşlardır. Buna karşılık faaliyetleri, Millî Kuvvetlerin yereldeki birimleri tarafından anbean takip edilmiş ve gerekli raporlar tanzim edilerek ilgili mercilere iletilmiştir. Rumlar da Ermeniler gibi asılsız haberler yayarak Türk milletinin moralini bozmaya çalışmış ve bu faaliyetlerinde bir hayli başarı elde etmişlerdir.¹⁹ Rum ve Ermeni Patrikhaneleri, Anadolu üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için ortak hareket etmişlerdir. Ermenilerle Rumların silahlı olarak teşkilatlanma, isyan, yağma ve Türk milletine yönelik katliamlarını sürdürdüğü dönemde, her iki Patrikhane de bu olayları teşvik ediyor olmasının yanında, ülkenin çeşitli mahallerinde, özellikle de İstanbul’da toplânıtlar icrâ ederek mitingler düzenlemiştir.²⁰ Osmanlı Devleti ile birlikte Türk milletinin mütareke şartlarına doğru itildiği dönemde, polis teşkilatında görev yapan bazı Ermeni ve Rumlar, Batılı devletlerin olumsuz propagandasına kanarak çalışanı oldukları devlete ve halklarına ihanet etme yanlışlığına kapılmışlardır.

Tarih sahnesinden çekilen Osmanlı Devleti’nin topraklarında kendilerine de devlet kurma hakkı verileceği sanal taahhüdüne inanan Gayrimüslim unsurlar, isyan ederek asırlarca birlikte ve huzur içinde yaşadıkları Türk milletine unutulmaz acılar yaşatmıştır. Mütareke dönemi ve Millî Mücadele’nin örgütlenme aşamasında Karadeniz başta olmak üzere Ege ve Çukurova bölgesinde çıkarılan iç isyanlar, 23 Nisan 1920’de temelleri atılan yeni Türk Devleti’ni bir hayli uğraştırmıştır. 3 Mayıs 1920’de kurulan ve çalışmaya başlayan TBMM Hükümeti, isyanları bastırmak için pek çok önlemi almak zorunda kalmıştır.²¹ Hıyanet-i Vataniye Kanunu, Öğüt Kurulları ve İstiklal Mahkemeleri Kanunu ile isyanları bastırmak için harekete geçmiştir. Bazı asker ve sivil yöneticiler, cephelerden asker çekerek isyanları bastırma pozisyonuna girmek

¹⁸ Hamit Pehlivanlı, “Askerî Polis Teşkilatı İstihbarat Raporlarında Millî Mücadele Sırasında Ermeni Rum Azınlığın Faaliyetleri ve Alınan Tedbirler”, *Atatürk Yolu Dergisi* 2, sayı 8 (1991): 675-680.

¹⁹ Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu* (1987), 111-112; Pehlivanlı, “Askerî Polis Teşkilatı İstihbarat Raporlarında”, 680-682.

²⁰ Zafer Çakmak, “Mondros Mütarekesi Sonrası Ermeni, Rum ve Yunan İşbirliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, sayı 2 (2006): 403-412.

²¹ İhsan Güneş, *Birinci TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920-1923)* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997), 235-236.

zorunda kalmış ve bu durum alınmak istenen sonuçların gecikmesine sebebiyet vermiştir.²²

Millî Mücadele'nin silahlı eylem aşamasının başarı ile sonuçlanması üzerine ülkede karışıklık çıkaran ve İtilaf devletleriyle iş birliği yapan unsurlar, cezalandırılacaklarını anlayarak ülke dışına çıkmış ve Cumhuriyet'in kuruluşunda çok az Gayrimüslim polis kalmıştır. Kalanlar da Devlete ve devlet kurumlarına candan bağlılıklarının yanında, devletlerine koşulsuz hizmet etmiş olmaları, onların yeni yönetim ve Cumhuriyet Hükümeti tarafından kabullerini sağlamıştır.

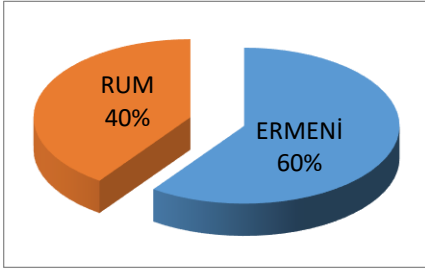
Gayrimüslimlerin Osmanlı Polis Teşkilatı'na Alınmaları

Osmanlı Devleti İç Güvenlik Birimi, 1845 tarihinde "Polis Teşkilatı" adıyla yeniden yapılandırılmış ve bu oluşum ilk olarak İstanbul'da "*Teftiş Memuru*" adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Teftiş Memurluğu Kurumu'nun insan kaynağı, Osmanlı Devleti vatandaşları arasından milliyet, din ve mezhep mefhumu aranmaksızın belirlenen kurallar doğrultusunda karşılanmıştır. Devleti oluşturan aslî unsurun yanında, cemaatlerin belirli bölgelerde dağınık olarak bulunmasından dolayı, milliyet mefhumu gözetilmeden Müslim ve Gayrimüslim unsurlar birlikte görev yapacak şekilde organize edilmiştir. Sadece yerleşim yerindeki halkın belli bir cemaate mensup olması hâlinde o cemaatten atama yapılmıştır.²³

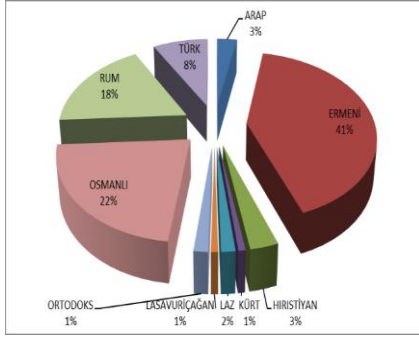
Meşrutiyet döneminde 1879'da yayınlanan sadaret tezkeresine bağlı olarak teftiş memurluğu sistemi lağvedilmiş ve yerine "Polis Sistemi" kurulmuştur. Teftiş memurluğu çalışanları, Zaptiye Nezâreti'ne bağlı Zaptiye yapılanması bünyesinde istihdam edilmiştir. Osmanlı tebaasından olan, din, dil ve ırk farkı gözetilmeden herkes müracaatları doğrultusunda o gün için yürürlükte olan mevzuat doğrultusunda polis teşkilatına alınmıştır. Polis memurları, okuma ve yazması olan, yabancı dil bilen, bunun olmaması durumunda en azından bir azınlık diline vakıf olanların arasından tercihen seçilerek atanmıştır. Memurların bir kısmı, gerektiğinde görev yaptıkları zaptiye alay veya bölüklerde bulunan zaptiye askerlerini sevk ve idare edecek bilgi ve beceriye sahip olanların arasından seçilmiştir.

²² Ergün Aybars, *İstiklal Mahkemeleri 1920-1927* (Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1988), 28-32; *Türk İstiklal Harbinde Ayaklanmalar (1919-1921)*, *Türk İstiklal Harbi VI* (Genelkurmay Basımevi, 1974), 25-40.

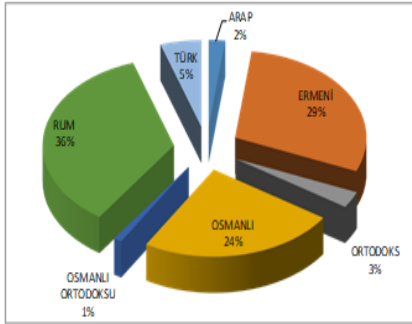
²³ Eyüp Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, (Polis Akademisi Yayınları, 2013), III-V.

Ermeni, %40'ı ise Rumlardan teşekkül etmektedir.

%3'ü kendilerini Hristiyan Arap, %41'i Ermeni, %3'ü Hristiyan, %1'i Kürt, %2'si Laz, %1'i Lasavuriçağan, %1'i Ortodoks, %22'si Osmanlı, %18'i Rum ve %8'i de Türk olarak tanımlamaktadır. Buna göre oluşan tablo grafikte olduğu gibi şekillenmiştir.²⁴

görevlendirdiği polis teftiş memuru, polis neferi ile polis memurluğu kadrolarında görev alanların özlük dosyalarında yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, okuma ve yazma becerisi bulunmayanlar Tensikat Kanunu gereğince kadro haricine çıkarılmıştır. Yeni sisteme uygun bulunanların maaşlarına zam yapılarak görevlerine devam etmeleri sağlanmıştır. Polis mesleğine ataması yapılanların okuma ve yazma bilmeleri hususunda azami

1845-1908 yılları arasında Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görevli Gayrimüslim unsurlar arasında sayısal çoğunluğu Ermeni ve Rum memurlar oluşturmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde Ermeni ve Rum kökenli toplam 100 polisin özlük dosyaları incelendiğinde şu oransal sonuca ulaşılmıştır: Polislerin %60'ı

Ayrıca istihdam olunan Gayrimüslimlerin %2'si kendisini Hristiyan Arap, %29'u Ermeni, %3'ü Ortodoks, %24'ü Osmanlı, %1'i Osmanlı Ortodoks'u, %35'i Rum, %5'i de Türk olarak tanımlamıştır.²⁴

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Osmanlı Polis Teşkilatı'na alınan Gayrimüslimlerin

1909 senesinde yürürlüğe giren *İstanbul Valiliği ve Emniyeti Umumiye Müdüriyetinin Kurulması Hakkındaki Kanun* gereği olarak güvenlik yönetimi alanında köklü düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda, geçmiş yönetimin

²⁴ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri*, 41-526.

²⁵ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri*, 1-569.

dikkat gösterilmiştir.²⁶ Bununla birlikte Balkanlardaki genellikle siyasi bir dava uğruna girilen, toplumu korkutmaya, yıldırıma yönelik her türlü eylem ve hareketlerinin önlenmesi, oradaki Gayrimüslim unsurların huzur ve güvenliklerinin sağlanması için, bu unsurların içinden polis alınması zarureti ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı, Türkçe yazma bilmeyip sadece konuşanlar ortaya çıkan zorunluluktan dolayı polis olarak istihdam edilmişlerdir.

Teftiş Memuru Olarak Alınanlar

Osmanlı Devleti, Tanzimat döneminde Avrupaî tarzda yapılandırılan yeni bir iç güvenlik birimine kavuşmuştur. Teftiş memuru adıyla hayata geçirilen bu kuruluş, İstanbul'da bulunan yabancı elçiliklere duyurulmuştur.²⁷ Zaptiye Nezâreti'ne bağlı olarak görev yapacak olan teftiş memurlarının kılık ve kıyafetleri de belirlenmiş ve elbisenin bir numunesi örnek olması için ilgililere gönderilmiştir. Elbise koyu lâcivert renginde çuhadan veya abadan imal edilmiştir. Birinci sınıf müfettişlerinin elbisesi yine koyu lâcivert renginde olarak mutlaka çuha olması zorunlu tutulmuştur. Her derecedeki teftiş memurlarının ise elbiselerini gayet temiz tutup iyi bir şekilde kullanmaları ve bu resmî elbise ile hizmet vermeleri istenmiştir. Resmî elbise, herhangi bir sebepten dolayı senesi içinde yırtılır veya bozulursa derhal yenisinin yaptırılması mecbur tutulmuştur.

Teftiş memurlarının maaşları; birinci sınıf için 800 kuruş, ikinci sınıf için 600 kuruş, üçüncü sınıf için 500 kuruş, dördüncü sınıf için 400 kuruş ve beşinci sınıf için 300 kuruş olarak takdir edilmiştir. Bu maaşlar, Mart 1867 tarihindeki düzenleme neticesinde %15 oranında indirim tabi tutulmuştur. 1870 senesinde; birinci sınıf için 750 kuruş, ikinci sınıf için 500 kuruş, üçüncü sınıf için 350 kuruş ve dördüncü sınıf için 250 kuruş olmuştur.²⁸

Polis Neferi/Polis Memuru Olarak Alınanlar

31 Ağustos 1876'da tahta çıkan II.Abdülhamid, Türk iç güvenlik birimlerinin Avrupaî tarzda yapılandırılmasına ve etkinliklerinin arttırılmasına azamî derecede önem vermiştir. Bunu gerçekleştirmek için 1879 senesi itibariyle hazırlanan sadaret tezkeresi gereği teftiş memurluğu uygulamasından vazgeçilmiş ve polis uygulaması başlatılmıştır. Bu yeni uygulamayla zaptiye alay ve bölüklerin bünyesinde görev yapan teftiş memurları, "polis neferi" olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Dönem içerisinde Fransa ve Avusturya'dan getirilen

²⁶ Eyüp Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri II*, (Polis Akademisi Yayınları, 2013), 21.

²⁷ Eyüp Şahin, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi", *Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi*, sayı 38 (2004): 117.

²⁸ Şahin, "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi", 118.

“polis mütehasısları”, Osmanlı Devleti’nin iç güvenlik birimini modern mânâda yapılandırmaya gayret göstermiştir. Bu yeni yapılandırmada, iç güvenlik birimi çalışanlarının isimlerinde değişikliğe gidilmiş, askerî görünüm arz eden “nefer” ismi yerine “memur” ismi kullanılarak sivilleşme yolunda önemli bir adım atılmıştır.²⁹

19 Nisan 1907 tarihinde kapsamlı bir Polis Nizamnâmesi hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. 167 maddeden oluşan bu nizamnâme, polisin idarî, adli ve siyasi görevlerini belirlemekte, merkez ve taşra kuruluşlarındaki hiyerarşiyi açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle polisin Asâkir-i Nizamiye ve jandarma ile ilişkilerini, izin ve görevde iken yetkilerini, müfettişler ve polis meclisinin görevlerini, polisin seçim ve tayin usulünü, cezalandırılmasını, yargılanmasını, ödenek ve benzeri hususları kapsamaktadır. Aynı nizamnâmeye göre polisler, ser-komiser, ikinci komiser, üçüncü komiser, komiser muavini ve polis memuru olmak üzere 5 sınıfa ayrılmaktadır. Teşkilat bünyesinde 1867, 1879, 1881, 1886 ve 1898 yılları arasında yapılan düzenlemelerde yabancı devletlerin yasaları dikkate alınmıştır. Polis örgütünün ihtiyaçlarını her açıdan karşılayan yeni nizamnâme ise Batılı devletlerin etkisi altında kalınmadan hazırlanmıştır. Dönem içerisinde “yerli ve millî” olarak kabul gören bu nizamnâme uzun yıllar başarı ile uygulanmıştır.³⁰

İstihbarat Memuru Olarak Alınanlar

Teftiş memuru, polis neferi ve polis memurları arasından belirlenmiş kurallara göre seçilen Müslim veya Gayrimüslim polisler, istihbarat biriminde görevlendirilmişlerdir. Seçime dâhil edilen polislerin, ahlâk ve karakterlerinin yanında üzerinde yaşadıkları vatanlarına bağlılıkları da en ince ayrıntısına kadar araştırılmıştır. İstihbarat görevi ise bir ırk manzumesi olan Osmanlıcılık anlayışına gönülden inanmış olan çoğunluk veya azınlık bireylerine tevdi edilmiştir. Bu polisler, II.Abdülhamid döneminde Yıldız İstihbaratında görevlendirilmiş ve önemli görevleri başarı ile yerine getirmiştir. Özellikle Ermeni ihtilal cemiyetleri tarafından plânlanan birçok isyan, saldırı ve katliamın, istihbarat biriminde görevli polisler tarafından deşifre edildiği görülmektedir.³¹

²⁹ Abdullah İslamoğlu, “Hukuk Tarihimizde Polis Kurumuna Kısa Bir Bakış”, *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri* 21-22 Aralık 2012, Ed. Fethi Gedikli (On İki Levha Yayınları, 2014), 332; Ali Hakan Seçkinler, *İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı (1839-1938)* (İksad Yayınları, 2021), 25-26.

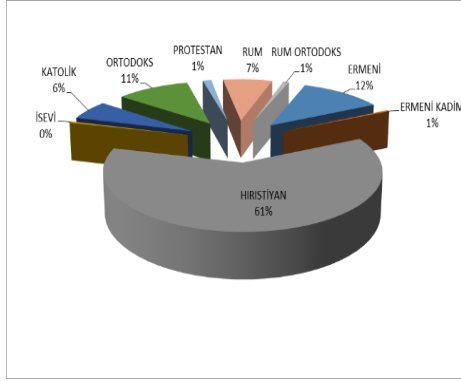
³⁰ 19 Nisan 1907 tarihli nizamname, 1913 yılında yapılan bazı ilavelerle 1932 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1932’de kabul edilen 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu ve 1937 yılında kabul edilen 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, Türk iç güvenlik biriminin daha verimli çalışmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Gayrimüslim Polis Biyografileri*, 21-22.

³¹ Yavuz Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler-Kuruluştan Tanzimat’a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları* (Turhan Kitabevi Yayınları, 2001), 202-203.

II: Meşrutiyet döneminde de bu polislerin bir kısmının istihbarat toplama faaliyetleri için Anadolu, Bulgaristan ve Makedonya'da başlayan isyanlarda görevlendirildiği görülmektedir.

Gayrimüslim Ermeni ve Rum Polisler

Mezhebe Göre Dağılım

Her iki cemaatten olup polis mesleğinde görevlendirilen 28 kişi kendini Ermeni, 1 kişi Eski Ermeni, 142 kişi Hristiyan, 1 kişi İsevi, 14 kişi Katolik, 25 kişi Ortodoks, 3 kişi Protestan, 17 kişi Rum, 2 kişi ise Rum Ortodoks olarak tanımlamıştır. Gayrimüslimler cemaat olarak bir arada yaşamayı seçmişlerse de uzun müddet Türklerle birlikte yaşadıklarından dolayı Türk kültürünün etkisi altında

kaldıklarını davranışlarıyla göstermişlerdir.³²

Bu tanımlamalara göre; Ermeni ve Rumların %61'i kendilerini Hristiyan, %12'si Ermeni, %11'i Ortodoks, %7'si Rum, %6'sı Katolik, %1'i Protestan, %1 Rum Ortodoks, %1'i Eski Ermeni ve %0'ı da İsevi olarak tanımlamaktadır. Osmanlı tebaasına dâhil olan Gayrimüslimler arasında kendilerini en belirgin olarak ifade eden ve bunu da kavramlarla ortaya koyan Ermeni ve Rumlar olmuştur. Bahse konu edilen her iki cemaat, ülkedeki nüfusları bakımından da fark edilecek boyut ve konumdadır.

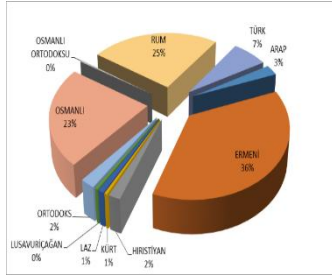
Asırlardan beri Türklerle bir arada ve huzur içinde yaşayan Ermeni ve Rumlar, Türk örf ve adetlerinden ister istemez etkilenmiştir.³³ Sahip oldukları topraklar üzerindeki tasarruflarını herhangi bir zorlamaya tabi olmadan kullanıyor olmaları uyumu artırmıştır. Osmanlı Devleti'nin çöküş yıllarında iç ve dıştan gelen kıskırtmalar, bu bağlılık unsurunun çözülmeye sebebiyet vermiştir.

³² Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri*, 41-526.

³³ Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*, 289-292.

Osmanlı coğrafyasında ikâmet eden Ermeni ve Rumlar, düz arazilere yerleşirken, Ermeniler dağlık bölgeleri, Rumlar ise vadi ve sahil bölgelerini tercih etmişlerdir. Bu durum ticaretle uğraşan ve bu işte uzmanlaşan Ermenilerin şehirlere yerleşmelerine mâni olmamıştır. Rum nüfusun çoğunluğu ziraatla geçiniyor olmalarına karşılık, zanaatkâr sıfatlarıyla öne çıkmalarından dolayı köylerden daha ziyade, irili ufaklı yerleşim yerlerini tercih etmiştir. Buralarda zanaatkâr sıfatıyla ürettikleri malları ihtiyaç sahiplerine satmak suretiyle ticaret yapmışlardır.

Cinse Göre Dağılım

Ermeni ve Rum cemaatine mensup olan 234 kişinin cinse göre dağılımlarında; 6 kişi kendisini Arap, 85 kişi Ermeni, 4 kişi Hristiyan, 1 kişi Kürt, 2 kişi Laz, 1 kişi Lusavorçağan, 5 kişi Ortodoks 54 kişi Osmanlı, 1 kişi Osmanlı Ortodoks, 59 kişi Rum ve 16 kişi de Türk olarak tanımlamıştır. Bu açıklamalara göre; Ermeni-Rum cemaatinin %36'sı kendilerini Ermeni, %25'i Rum, %23'ü Osmanlı, %7'si Türk, %3'ü Arap, %2'si Ortodoks, %2'si Hristiyan, %1'i Kürt, %1'i Laz, %0'ı Osmanlı Ortodoks'u, %0'ı da kendilerini Lusavorçağan olarak tanımlamıştır.³⁴

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi, Osmanlı tebaasından olan Ermeni ve Rumlardan polis teşkilatında görev alanların %30'u kendisini Osmanlı ve Türk olarak algılamıştır. Bu da dönem içerisinde azınlıkların bir kısmının tebaası bulundukları Osmanlı Devleti'ne bağlı olduğunu göstermektedir. Ancak, bu bağlılık, Balkan Savaşlarında zayıflamaya ve Birinci Dünya Savaşı içerisinde kopma noktasına gelmiştir. Batılı devletlerce desteklenen azınlıklar, yüzyıllarca birlikte yaşadıkları Türk komşularına saldırarak büyük acıların yaşanmasına sebebiyet vermişlerdir.

Bölgelere Göre Dağılım

Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görev yapan Ermeni ve Rum polislerin özlük dosyalarında yapılan incelemeler sonucunda; her iki gruptan %7'sinin Akdeniz bölgesinde, %49'unun Doğu Anadolu bölgesinde, %10'unun Ege bölgesinde, %23'ünün Güneydoğu Anadolu bölgesinde %63'ünün İç Anadolu bölgesinde, %17'sinin Karadeniz bölgesinde, %65'inin de Marmara bölgesinde yaşayanlardan temin edildiği anlaşılmaktadır. Bahse konu tespite göre; Ermeni-Rum cemaatinden olup da polis teşkilatına katılanların %28'inin Marmara Bölgesinde,

³⁴ Eyüp Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri II*, (Polis Akademisi Yayınları, 2013), 41-526.

%27'sinin İç Anadolu Bölgesinde, %21'inin Doğu Anadolu Bölgesinde, %10'unun Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, %7'sinin Karadeniz Bölgesinde, %4'ünün Ege Bölgesinde ve %3'ünün de Akdeniz Bölgesinde yaşadıkları tespit edilmiştir.³⁵

Yapılan tespit; Ermeni ve Rum azınlığın daha çok Payitaht İstanbul'un da bulunduğu Marmara bölgesinde %28 olarak yoğunlaştığı gerçeğine ulaşılmıştır. Bunu takiben %27 yoğunlukla İç Anadolu bölgesi ve %21 ile Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir. Bütün bu veriler, Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görev yapan Ermeni ve Rum cemaatlerine mensup memurların daha çok Anadolu'nun iç kesimlerinde bulunan yöreleri tercih ettikleri görülmektedir. Buna sebep olarak bahse konu mahallerde tarım yapma imkânının diğer yörelere göre daha az olması gösterilebilir. Hâl böyle olmasına karşılık, bahse konu yörelerde bulunan Gayrimüslimlerin bir tercihi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Osmanlı Polis Teşkilatı'ndaki Gayrimüslim Ermeni ve Rumlar

Osmanlı Devleti'nin çekirdeği konumunda olan Anadolu'da yaşayan Ermeni ve Rumlar, devlet yönetiminin uygulamaya koyduğu adil ve hakkaniyet ölçülerine ve insanlık onuruna uygun yönetim biçiminden oldukça etkilendiklerinden dolayı herhangi bir huzursuzluk yaşamamıştır. Özellikle Gayrimüslim Ermeni Cemaati, birlikteliğin sıkı ve karşılıklı hakların gözetilmesi biçiminde cereyan etmesi sonucunda, "*milleti sadıka*" olarak tanımlanmıştır.³⁶ Osmanlı Devleti'nin tebaası olan Ermeniler kendilerini Ermeni olarak tanımlamadan çok "Osmanlı" olarak nitelendirmiştir. Örneğin 293 sicil numaralı Aram Efendi, 4 Temmuz 1910 tarihli dilekçesinde kendisini, "*Milletim Osmanlı, Tabiiyetim Osmanlıdır*" şeklinde³⁷ Agop Serop Efendi ise düzenlediği tercüme-i hâl varakasında, "*Pederim Tebaa-i Devlet-i Aliye'den ve milleti sadıka-yı Ermeniyandan*" sözleriyle devlete olan bağlılığını vurgulamıştır.³⁸

³⁵ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 41-526.

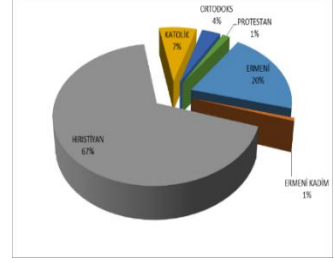
³⁶ Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*, 293-295.

³⁷ Aram Efendi'nin C-293 numaralı sicil dosyasında bulunan Rûmî 21 Haziran 1326 tarihli dilekçesi; Ermeni cemaatinden ve Tarakçıyan sülalesinden Serkiz oğlu Aram Efendi, 1881'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1 Haziran 1910 tarihinde Polis Teşkilatı'na kabul edilmiş ve 10 lira maaşla İstanbul Vilâyeti Beyoğlu Sancağı Polis Müdürlüğü kadrosunda tercüman olarak göreve başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 285-287.

³⁸ Ermeni cemaatinden Azniv ve Artin Sarab oğlu Agop Serop Efendi, 29 Ağustos 1880'de İzmit Sancağı Bahçehan Nahiyesi Kumluk Mahallesinde dünyaya gelmiştir. İzmit Sancağı nüfusuna kayıtlı Agop Serop Efendi, 31 Ağustos 1909 tarihli bir dilekçe ile Polislik mesleğine başvurmuştur. Yapılan sınavda başarılı olmuş ve güvenlik soruşturmasının ardından 19 Eylül 1909'da 4 lira maaşla İzmit sancağında polis memuru olarak göreve başlamıştır. Adı geçen memurun C-464 numaralı sicil dosyasında bulunan tercüme-i hâl varakasında bu bilgiler mevcuttur. Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 311-312.

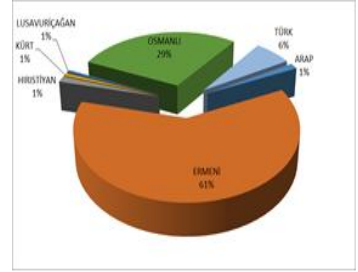
Mezhebe Göre Dağılımı

Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görev yapan Ermeniler, teşkilata girerken düzenledikleri tercümeyi hâl varakalarında, kendilerini tanımladıkları ve mensup olduklarını beyan ettikleri mezheplere göre değerlendirildiklerinde, %67'sinin kendilerini Hristiyan, %20'sinin Ermeni, %7'sinin Katolik, %4'ünün Ortodoks, %1'inin Protestan ve yine %1'inin de Ermeni kadim olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu grafikte de görüldüğü üzere Ermenilerin büyük çoğunluğu (%67'si) kendilerini Hristiyan olarak tanımlamaktadır. Irkî özelliklerini öne çıkaranların oranı %20 civarındadır. Irk düşüncesinin ortaya çıkmasının en büyük âmili ise Amerikan Board ve Şark-ı Karib Muavenet Cemiyeti'ne bağlı misyonerlerin faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmıştır.

Cinse Göre Dağılımı

Osmanlı tebaasından olup Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görev alan Ermenilerin %61'i kendilerini Ermeni, %29'u Osmanlı, %6'sı Türk, %1'i Arap, %1'i Lusavorçağan, %1'i Kürt ve %1'i de Hristiyan olarak tanımlamıştır.³⁹

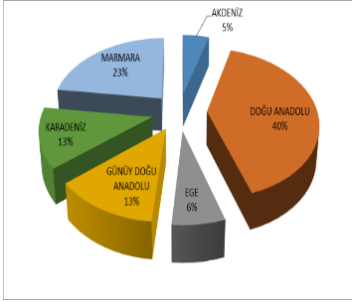

Ermenilerin Hristiyanlığı kabullerinden itibaren Ortodoks düşünceye daha yakın oldukları bilinmektedir. Katolik mezhebinin Ermeni toplumuna girişi ve yayılması ise Kıbrıs adasında yerleşik bulunan Lusignan hanedanlığı vasıtasıyla, Hristiyanlığı kabullerinden çok sonraları olmuştur. Misyonerlik faaliyetleriyle Ermeni cemaatini Katolik mezhebine dâhil etmek isteyen Batılı devletler, Avanjelist ve milliyetçilik düşüncesi doğrultusunda onları isyana sevk etmiştir. Doğu Anadolu bölgesinde bağımsız bir devlet kurma hayaliyle harekete geçen Ermeniler, asırlar boyunca birlikte ve huzur içinde yaşadıkları Türklere karşı isyan etmişlerdir.⁴⁰

³⁹ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 1-526.

⁴⁰ Cahit Külekçi, "Toplumsal Boyutlarıyla Osmanlı Devleti'nde Heterodoks Ermeniler", *İstem* 11, sayı 21 (2013): 103-124; Bilal Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri* (Bilgi Yayınevi, 1986), 43; Alper Bakacak, "XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti", *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ed. Temuçin Ertan (Siyasal Kitabevi, 2016), 59-60.

Bölgelere Göre Dağılımı

Ermeni cemaati Anadolu topraklarını oluşturan bölgelerdeki ikâmet yoğunluğuna göre değerlendirildiğinde bunların; %40'ının Doğu Anadolu bölgesinde, %23'ünün Marmara bölgesinde, %13'ünün Karadeniz bölgesinde, %13'ünün Güneydoğu Anadolu bölgesinde, %6'sının Ege bölgesinde, %5'inin de Akdeniz bölgesinde ikâmet ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Doğu Anadolu bölgesindeki gözle görülür yoğunluk, milattan önce bölgeye yerleştirilmiş olan Yahudilerin kendilerini bu cemaat içinde saklayarak gizlenmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Özlük dosyaları incelendiğinde İç Anadolu bölgesinde yaşayan Ermeni tebaasının Osmanlı Polis Teşkilatı'na katılmak için teşebbüste bulunmadığı görülmüştür. Bu durum, bölgenin verimli topraklara sahip olması ve geçim sıkıntısı yaşamayan bölge halkının kendilerini dar bir kalıba sokmamaları şeklinde değerlendirilebilir.⁴¹

Osmanlı Polis Teşkilatı bünyesinde bazı vilâyet ve sancaklarda görev yapan Ermeni cemaatine mensup amir ve memurlar şunlardır:⁴²

“Mamuret'ül Aziz (Elâzığ, Malatya, Adıyaman ve Tunceli) Vilâyetinde bir ikinci komiser, iki komiser muavini, dört polis memuru; Van Vilâyetinde dört komiser muavini, dört polis memuru ve dört aday memur; Sivas Vilâyetinde bir ikinci komiser, bir komiser muavini ve iki polis memuru; Bitlis Vilâyetinde bir ikinci komiser, bir komiser muavini ve iki polis memuru; Diyarbakır Vilâyetinde iki polis memuru; Erzurum Vilâyetinde bir serkomiser, iki komiser muavini, on polis memuru; İzmit Sancağında bir polis memuru; Karesi (Balıkesir) Sancağında bir komiser muavini ile üç polis memuru; Kastamonu Vilâyetinde bir polis memuru; Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Vilâyetinde iki komiser muavini; Hüdavendigar (Bursa) Vilâyetinde bir ikinci komiser ile beş polis memuru; Küds-i Şerif Sancağında bir polis memuru; Urfa Sancağında iki polis memuru, Ankara Vilâyetinde dört polis memuru; Adana (Seyhan) Vilâyetinde üç polis memuru; Konya Vilâyetinde bir serkomiser ile iki polis memuru; Halep Vilâyetinde iki polis memuru, Aydın Vilâyetinde dört polis memuru görev yapmaktadır. Trabzon Vilâyetinde Ermeni cemaatinden polis memuru bulunmamaktadır.”

⁴¹ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 1-526.

⁴² Bazı vilâyet ve sancaklardaki Ermeni polis amir ve memurlarının isim listesi için bkz., BOA, DH. EUM. MEM, 121-37, Tarih: 29. 12. 1341.

Gayrimüslim Rum Cemaati

Rum kelimesi, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşamış ve Roma yurttaşı haklarına sahip olmuş halk veya kişilere verilen isimdir. Bu isim, herhangi bir dinî ya da mezhepsel anlam taşımamakla birlikte Rumların tamamına yakını Doğu Ortodoks Kilisesine mensuptur. Bu tanımdaki Rum sözcüğü Helen kökenli Rumları kapsamaktadır.⁴³

Rum cemaati her ne kadar Ermeni cemaatinin yaşadığı ve yaşattığı birlikteliği gösterememiş olsa da askerlik hizmetlerinden muaf tutulmasının yanında, Türklerin arasında can güvenliklerinden emin olarak herhangi bir sorunla karşılaşmadan yaşamışlardır. Devletin güçlü olduğu dönemlerde, Avrupa devletlerinin de yüzyıl savaşlarıyla uğraşıyor olmaları Rumların üzerinde herhangi bir emperyalist baskı oluşturmamıştır. Bu süre zarfında Rum cemaatinin, Osmanlılığı benimsedikleri Osmanlı Polis Teşkilatı'nın kayıtlarında açıkça görülmektedir. Örneğin A-1302 sicil kayıtlı Vasil Efendi, teşkilata katılmak için verdiği 5 Ağustos 1896 tarihli dilekçede, *"Rum milletindenim. Tebaa-i Devlet-i Âliye'denim"* diyerek Osmanlılığını vurgulamıştır.⁴⁴

Bir başka Rum olan Nikola Fikri Efendi ise polis mesleğine atanma isteğiyle verdiği 1 Haziran 1909 tarihli dilekçesinde; *"Acizleri polis silkinde vatan ve millete fedakârane hizmet ibrazıyla sadakat arzu ve iştiyakında bulunduğumdan..."* şeklindeki sözleriyle Osmanlı Devleti vatandaşlığına verdiği öneme vurgu yapmaktadır.⁴⁵ Yine aynı dönemde Kastamonu Vilâyeti Sinop Livâsında görev yapan Üçüncü Komiser Yovanaki Efendi, bir görevin takip ve istihbaratı için geçici olarak Zaptiye Nezâreti'nde görevlendirilmiştir. Yükümlülüğüne verilen hizmeti başarıyla sonuçlandıran Yovanaki Efendi, konuyla ilgili elde ettiği bilgi ve belgeleri bir raporla Nezârete bildirmiş ve eski görevine geri dönmüştür. Bu

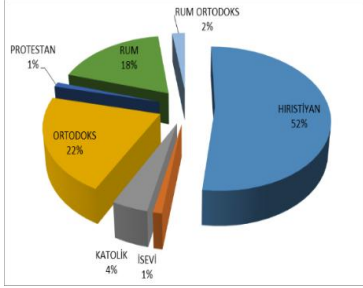
⁴³ Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*, 76-81.

⁴⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığı Özlük Dosyaları Arşivi; Eczacı Vasil Efendi'nin A-1302 nolu sicil özlük dosyası. Eczacı Vasil Efendi, Rum cemaatinden Kurukazaogullarından Tüccar Bedos'un oğlu olarak 3 Haziran 1870'de Konya Vilâyeti Nevşehir Kazası Paşa Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. 11 Ekim 1894'te Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de Eczacılık eğitimini tamamlamış ve diploma almaya hak kazanmıştır. Türkçe, Fransızca, Ermenice ve Rumca bilen Vasil Efendi, 14 Aralık 1896'da Zaptiye Nezâreti Hapishane-i Umumiyeye bünyesinde 4 lira maaşla göreve başlamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 163-164.

⁴⁵ Nikola Fikri Efendi'nin C-1677 numaralı özlük dosyasında bulunan 1 Haziran 1909 tarihli dilekçesi, Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I*, 351-352.

hizmetinden dolayı ödüllendirilerek komiser muavinliği rütbesine terfi ettirilmiştir.⁴⁶ Bu konuyla ilgili pek çok örnek söz konusudur.

Mezhebe Göre Dağılımı

görülmüştür.

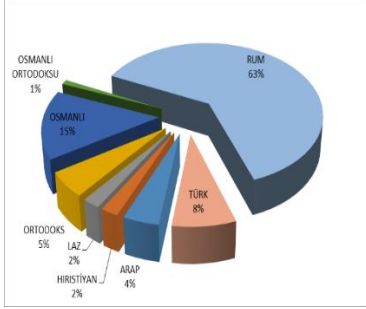
Osmanlı Polis Teşkilatı'nda görev alan Rum cemaatine mensup polisler, mensup bulundukları mezhep bakımında değerlendirildiğinde; bahse konu polislerin %52'sinin kendilerini Hristiyan, %22'sinin Ortodoks, %18'inin Rum, %4'ünün Katolik, %2'sinin Rum Ortodoks, %1'inin İsevi, %1'inin de Protestan olarak değerlendirdikleri

Rum cemaatine mensup Hristiyanlar, Gayrimüslimler için uygulanan askere alınmama ayrıcalığından dolayı zanaatlar bağlamında ileri giderek önemli el beceriler kazanmıştır. Ülkede çoğunluğu oluşturan Türklerin savaşlar dolayısıyla cepheden cepheye koşuyor olmaları onlara azımsanamayacak derecede maddî kazanımlar sağlamıştır. Ermeniler kadar tüccar olamayan Rumlar, küçük esnaf bağlamında zanaat becerilerine sarılarak tarım ve hayvancılıkla diğer insanlar kadar iç içe olmamışlardır. Tarım ve hayvancılık, askerlik görevini yerine getirmek için silah altına alınan Türk erkeklerinin geride kalan bireyleri tarafından yürütülmüştür.⁴⁷ Rum azınlığa mensup Hristiyanlar çoğunlukla kalabalık yerleşim bölgelerinde ikâmet etmişlerdir. Bu ikâmetleri onların zanaat alanında el becerisi kazanmalarına sebebiyet vermiştir.

⁴⁶ Rum cemaatinden ve Azarya oğullarından Yasmin ve İlya oğlu Yovanaki Efendi, 11 Nisan 1869'da Kastamonu vilâyeti Tosya kazasında doğmuştur. Kastamonu vilâyeti muhasebe ve vergi kaleminde görevli iken Polis İntihap Heyetine müracaat eden Yovaniki Efendi, yapılan soruşturma sonunda polislik mesleğine kabul edilmiştir. 14 Mart 1900 tarihinde Kastamonu Vilâyeti Polis Müdürlüğü kadrosuna 2 Lira maaşla ataması yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri 1*, 109-113; *Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığı Özlük Dosyaları Arşivi*; Üçüncü Sınıf Komiser Yovaniki Efendi'nin A-743 nolu sicil özlük dosyası.

⁴⁷ Bilal Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri* (Bilgi Yayınevi, 1986), 15-16.

Cinsine Göre Dağılımı

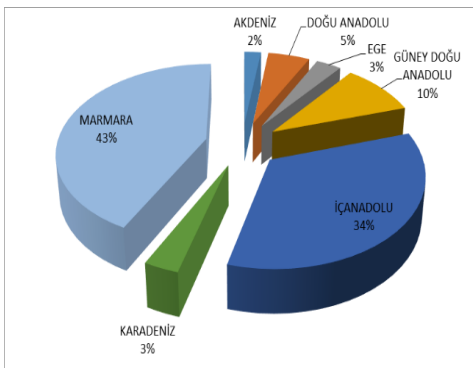

Osmanlı Polis Teşkilatı'ndaki Rumların %63'ü kendilerini Rum, %35'i Osmanlı, %8'i Türk, %5'i Ortodoks, %4'ü Arap, %2'i Laz, %2'si de Hristiyan olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu tanımlama, yıllar boyu Türklerle bir arada yaşamış olan Rumların, Türk kültür ve geleneklerinden etkilendiklerinin en belirgin göstergesidir.

Bahse konu kültür yaklaşmasının izlerini

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında Yunan ordusunda bulunan Anadolu Rumlarından bazılarının Türk polisiyle kurduğu iyi ilişkilerde görmek mümkündür. Yunan ordusuyla birlikte İzmir'e gelen Yunanlı Rum subay, Türk polisine Hasan Tahsin olayını anlatırken; "Sizin o adamınız Kordon'dan karaya çıkan Yunan askerlerine el bombası atmasaydı bu katliam olmazdı" diyerek kültür yakınlığının izlerini ortaya koymuştur.⁴⁸ Bu hareket tarzı, aşırı Hristiyan olan Rumların yanında, kültür yakınlığına sahip Rumların da bulunduğunu ortaya koymaktadır. Anadolu Rumları bir bütün hâlinde ele alındığında; bahse konu kültür ve gelenek benzeşmesinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Teşkilatta görevli Rum polislerin kendisini %43 oranında Osmanlı ve Türk olarak tanımlaması, Osmanlı Devlet yönetiminin yanında Türk milletinin de onlara insan hakları çerçevesinde saygılı davrandıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bölgelere Göre Dağılımı

Osmanlı Polis Teşkilatı'nda hizmet veren Rum cemaatine mensup polisler, bulundukları bölgeler dikkate alınarak tasnif edildiğinde, %43'ünün Marmara bölgesinde, %34'ünün İç Anadolu bölgesinde, %10'unun Güneydoğu Anadolu bölgesinde, %5'inin Doğu Anadolu bölgesinde, %3'ünün Karadeniz bölgesinde, %3'ünün Ege bölgesinde, %2'sinin ise

Akdeniz bölgesinde ikâmet ettikleri tespit edilmiştir. Polis mesleğinin en az tercih

⁴⁸ Eyüp Şahin, *İlk Defa Yayınlanan Belgelerle Hasan Tahsin Gerçeği* (Ketebe Yayınları, 2018), 314, 368-369.

edildiği bölgeler arasında Karadeniz, Ege, Doğu Anadolu ile Akdeniz bölgeleri yer almaktadır.⁴⁹

Diğer Gayrimüslim Cemaatler

Osmanlı Devleti, hükümlerinde olduğu geniş toraklarda çeşitli ırk, mezhep ve cemaatlere mensup milliyetleri yönetimi altında bulundurmuş ve kendilerine karşı oldukça adil davranmıştır. Bahse konu edilen ırk, mezhep ve cemaatleri devlet şuuruna bağlı olarak huzur içinde yaşatmasının en önemli unsuru “*adalet*” anlayışı olmuştur. Osmanlı Devleti’nin hayranlık uyandıran başarısı, kurduğu devletin bütün halklarına eşit mesafede durmasından kaynaklanmıştır. Bu davranış biçimi doğrultusunda oluşturulan şartlara haiz olan hemen herkese kamu kurum ve kuruluşlarında görev verilmiştir. Buna karşılık, Müslim veya Gayrimüslimlerden herhangi birisi devletin koyduğu nizâma aykırı harekette bulunduğu herhangi bir ayırıma gidilmeden kanunla belirlenmiş yaptırımların uygulanmasından da asla taviz verilmemiştir.⁵⁰

20. yüzyılın başlarında Balkanları kuşatan terör hareketlerinin ortadan kaldırılması için, okuma ve yazma bilmeyen bölge unsurlarından da polis alımı uygulamasına geçilmiştir. Polis Teşkilatı’na alınan Makedon, Sırp, Ulah ve Bulgar ırkına mensup memurlar, terörle kıyasıya mücadele etmiş ve görevlerini başarı ile yerine getirmiştir. Süreç içerisinde Sırp, Ulahların ve Bulgarların ulus devletlerini kurarak bağımsızlıklarını ilân etmelerinin ardından, Osmanlı zabıtasında görevli Gayrimüslim polisler, Balkan topraklarının kaybedilmesi üzerine bir kısmı İstanbul’a göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu polisler, Emniyet-i Umumiyye Müdüriyeti tarafından İstanbul başta olmak üzere civar illerde görevlendirilmiş ve Cumhuriyetin ilanına kadar polis teşkilatında görevlerine devam etmişlerdir.⁵¹

Gayrimüslim Yahudi Cemaati

Yahudilik, Hz. İbrahim ile başlayan, İshak ve Yakup ile devam eden, Mısır’a yerleşip Musa ile Firavun’dan kurtularak ulus olan bir milletin adı olmuştur. Saul’la başlayan Davut ve Süleyman ile devam eden kudretli krallık çok geçmeden ikiye bölünmüş, Asur ve Babil saldırıları neticesinde yıkılmış ve

⁴⁹ Eyüp Şahin, “Trabzon Vilayetine Sosyo-Ekonomik Yapılanmasının 1914 Yılı Özel İdare Bütçesindeki Yansımaları”, *Karadeniz Araştırmaları (KARAM)* 3, sayı 10 (2006): 70-72.

⁵⁰ Eyüp Şahin, *Dersaadet Polis Mektebi-Zamana ve Mekâna Sığmayan Polis Eğitim ve Öğretim Kurumu* (Polis Akademisi Yayınları, 2018), 90-94.

⁵¹ Komitacı ve İstihbaratçı Serkomiser Bulgar Sadık Bey’in İstanbul Polis Müdüriyeti’nde yaptığı çalışmalar için bkz., Yücel Yiğit, “Komitacı ve İstihbaratçı Serkomiser Bulgar Sadık Sakarya Savaşı’nda”, *100. Yılında Sakarya Meydan Muharebesi*, editörler Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir-Kadri Unat, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2021, 147-173.

halkı sürgüne gönderilmiştir.⁵² Yahudi sözcüğü, etnik anlam taşımakla birlikte zamanla değişime uğrayarak Musevî sözcüğünün yerini almıştır. “Hz. Musa’nın yaydığı dini kabul etmiş olanlar” anlamına gelen bu sözcük, dünyada bu dinin mensubu olan herkesi kapsamaktadır.⁵³

Osmanlı Devleti’nin kamu kurum ve kuruluşlarında ve özellikle güvenlik birimlerinde en çok görev Yahudilere verilmiştir. Yabancı dillere hâkimiyetleri ve istihbarat toplamadaki becerilerinden dolayı istihbarat birimlerinde görevlendirilen Yahudiler, yaşadıkları toplumun koyduğu kurallara uyum sağlamada herhangi bir direnç göstermemiştir. Yahudilerin da çok II.Abdülhamid döneminde istihbarat birimlerinde görevlendirildikleri görülmektedir. Serkomiser Aron Leon Efendi, istihbarat biriminde görev yaparken hazırlanan Tensikât Kanunu hükümleri gereğince 1909 senesi Nisan ayı itibarıyla yetersizliği gerekçe gösterilerek kadro haricine çıkarılmıştır.⁵⁴ Osmanlı polis yapılanmasında merkez memuru olarak görev yapan Samuel İzisel, teşkilat içerisinde kurulan Riyâset-i Siyasî’nin ilk müdürlüğünü üstlenmiştir. Mütareke döneminde Deniz Polis Merkezi ile Fener Polis Merkezlerinde başarılı çalışmalarda bulunmuş ve emekli oluncaya kadar devlete sadakatle hizmet etmiştir.⁵⁵

Gayrimüslim Keldani ve Süryani Cemaatleri

Keldani ve Süryaniler, Osmanlı Devleti’nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve bilhassa Diyarbakır vilayetinde dinî inançlarına ve sosyal hayatlarına en ufak bir müdahale olmadan huzur ve güven içinde hayat sürmüşlerdir. Keldanilerin ekser çoğunluğu, Katolik mezhebine mensuptur. Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’na katılmasını fırsat bilen misyoner örgütleri, Keldanileri de etki alanlarına alarak cemaatlerin yumuşak karnı olan devletleşme istek ve arzularını harekete geçirmeye çalışmışlardır. Bahse konu

⁵² Mustafa Yiğitoğlu, *Yahudilik Mezhepler*, ed. Mehmet Haberli (Kitabi Yayınları, 2022), 11-12.

⁵³ Yavuz Ercan, *Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Azınlık Sorunu-İmparatorluk’tan Cumhuriyet’e Kalan Sorunlar* (Turhan Kitabevi Yayınları, 2011), 150-151.

⁵⁴ Şahin, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Gayrimüslim Polis Biyografileri 1*, 85-89.

⁵⁵ Samuel İzisel, Mütareke döneminde Türk kadınlarını taciz eden sarhoş İngiliz askerlerini nezârete alarak adli işlem başlatmıştır. Bu esnada İngiliz mangasının başındaki teğmen, askerlerini ve onları gözaltına alan Türk polislerinin kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Samuel İzisel, Teğmene pencereden dışarıyı göstererek, “*Şu etraftaki kalpaklı şahısları görüyor musun? Onlar Kuva-yı milliyecilerdir. İstediyini yaparsam buradan ne sen ne de ben sağ çıkabiliriz*” şeklinde konuşma yapmış ve İngiliz Teğmen daha ileri gidmeden sarhoş askerlerini alarak merkezden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Samuel, bunun dışında mevcut hükümetin aldığı Türkçe öğrenme ve konuşma kararını protesto etmek üzere Avrupa’dan gelen Rumları ikna ederek geldikleri ülkelere dönmelerini sağlamıştır. Eyüp Şahin, *Türk Polisinden Seçkin Biyografiler*3, (Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2012), 323-330.

çalışmalar, Mütareke döneminde de bir hayli ivme kazanmıştır.⁵⁶ Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın zaferle sonuçlanması ve 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması ile yeni Türk Devleti'nin Batılı devletlerce tanınması üzerine Keldaniler, Misak-ı Millî sınırlarının dışına çıkarak Irak ve Suriye topraklarına göç etmişlerdir.

Bir başka Gayrimüslim cemaat olan Süryaniler de Güneydoğu Anadolu bölgesi ve yoğun olarak Mardin Vilâyeti topraklarında hayat sürmüşlerdir. Deyru'l-zafaran bölgesinde manastırları da bulunan Süryanilerin, meskûn oldukları bölgede kendi dillerinde eğitim veren ibtidâîye ve rüştiye mektepleriyle eğitim ve öğretim ihtiyaçları karşılanmıştır. Keldanilerle kıyaslandığında; Süryanilerin yoğun bir göç hareketinde bulunmadıkları görülmektedir. Ancak, onlar da Batılı devletlerin kışkırtmalarıyla çeşitli isyan hareketlerine destek vermiş ve sonuçta takibata uğramaları sonucunda bir kısmı Avrupa'ya kaçmış ve diğer kısmı ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin güney sınırlarına Irak ve Suriye'ye yerleştirilmiştir.⁵⁷

Osmanlı Devleti, II.Abdülhamid ve II. Meşrutiyet döneminde Süryani ve Keldani cemaati mensuplarının arasından polis görevlendirme hususunda tereddüt göstermemiştir. Örneğin Polis Teşkilatı emrinde tercüman olarak görev yapan Keldani cemaati mensubu Abdülkerim Paşa, Zaptiye Nezâreti'nin emriyle 1894 yılı Mart ayının sonuna kadar yaklaşık 7,5 ay Anadolu'nun çeşitli muntıklarında görevlendirilmiştir. Kendisine verilen görevi başarıyla tamamlayan Abdülkerim Paşa, görevle ilgili hazırladığı raporu Zaptiye Nezâreti'ne sunarak aslı görevine geri dönmüştür. Adı geçen raporda şu ifadeler yer almaktadır:⁵⁸ *“Şeref-sadr olan irade-i seniye-i Padişahî mucib-i âliyesince Zaptiye Nezâret-i Celilesinden verilen emir ve bir kıta açık buyrultu ile 1311 senesi (hicrî) Ramazanından 1312 (hicrî) Recebinin 2'sine kadar harcırah ve masarif-i sâire nâmıyla mahiye 25 Lira ahzederek Anadolu-yu şahaneyi geşt ü güzâr ettim. Sadakat nâme ile avdet ettim”*.

⁵⁶ Keldaniler, Süryanilerin Katolik kısmını oluşturmaktadır. Hristiyanlığı II.yüzyılın başından itibaren kabul etmeye başlayan Keldaniler, kendilerini Babillerin ve Kaldelilerin torunları saymaktadır. En kalabalık oldukları yerler, Kuzey ve Orta Irak, kısmen Lübnan ve İran bölgesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*, 59, 91.

⁵⁷ VI.yüzyılda Roma'dan ayrılıp bağımsız bir kilise kuran Süryaniler özellikle Mısır, Antakya, Suriye, Lübnan ve Irak bölgesinde yaşamışlardır. Süryaniler, mezhep bakımından Katolik ve Ortodoks olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Ercan, *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler*, 90-91.

⁵⁸ Şahin, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri 1*, 97-100.

Sonuç

Osmanlı Polis Teşkilatı, İmparatorluğun çok kültürlü yapısını yansıtan kurumlardan biridir. Ermeni ve Rumlar, özellikle Tanzimat sonrası dönemde polis teşkilatında belirli görev ve kademelerde yer almış; ancak, imparatorluğun son dönemlerinde artan siyasi gerilimler nedeniyle bu katılım kısıtlanmıştır. Bu durum, Osmanlı'nın modernleşme çabaları ile güvenlik kaygıları arasındaki dengeyi göstermesi açısından önemlidir.

23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte Osmanlı topraklarında yaşayan farklı dilden ve dinden her ulus, kendi fikirlerini çıkardıkları gazete ve dergilerle yaymaya başlamışlardır. Farklı fikirlerin serbestçe tartışılması ise siyasi ve sosyal gelişmeler açısından büyük önem taşımıştır. Yönetimin çağın modasına uyarak uygulamaya koyduğu parlamenter sistem ve yapılan seçim sonucunda azınlıklar, içinde bulundukları Meclis yapılanmasını kötüye kullanarak mensup oldukları cemaatleri kışkırtmaya başlamıştır. Bu kışkırtma eylemine misyonerler aracılığıyla Avrupalı devletler ve Amerika Birleşik Devletleri de katılmıştır. Bu yüzyılın başlarında iç politikada yaşanan gerilime, dış politika ekseninde savaşlar da eklenmiştir. Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonucunda elden çıkan büyük toprak kayıpları ve azınlık isyanları devleti zor duruma sokmuştur. Batılı büyük devletlerce desteklenen azınlık unsurların başlattığı eylemleri bastıramayan Osmanlı Devleti, bu sıkıntılar içerisinde Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur.

Kafkas cephesinde Rusların ileri harekâtı sırasında bölgede bulunan ayrılıkçı Ermeniler ayaklanmış ve Rus ordusunun ilerlemesine yardımcı olmuştur. Van, Bitlis ve çevresindeki ayaklanmalar sonucunda bu kentler Rusların eline geçmiştir. Bölgede yaşanan katliamı sona erdirmek için Osmanlı Hükümeti çeşitli tedbirler alma yoluna gitmiştir. Özellikle 24 Nisan 1915'te ayrılıkçı olarak gördüğü Ermeni Komite merkezlerini kapatmış, komite başkanlarını ve ileri gelenleri tutuklatmıştır. Fakat, olayların devam etmesiyle birlikte 27 Mayıs 1915'te çıkarılan Sevk ve İskân Kanunu ile karışıklık yaşanan vilâyetlerdeki halk göçe tâbî tutulmuştur. Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan Ermeniler, Suriye ve Lübnan'a yerleştirilmiştir.

Bu kanun çerçevesinde itibar suikastlarına karışan Ermenilerin Bitlis başta olmak üzere diğer vilâyetlerde polis ve jandarma mesleğine alınmamaları hususundaki emir uygulamaya konulmuştur. Bunun yanı sıra göçe tâbî tutulanların arasında sehven bulunan ve devletin lehinde faaliyet gösterirken hayatını kaybeden Ermeni cemaatine mensup polis ve ailelerine gerekli yardımlar yapılmış, tehcir uygulaması kaldırılarak kendilerine maaş bile bağlanmıştır.

Sevk ve İskân Kanunu ile gerçekleşen göç sırasında, yönetim her türlü önlemi almış fakat yolculuğun pek çok yerde taşıtsız yapılması, açlık, hava koşulları, hastalıklar ve yağma girişimleri nedeniyle birçok vatandaş hayatını kaybetmiştir. Osmanlı Devleti'ni idare edenlerin savaş sırasında ülke bütünlüğü kaygısı ile almış oldukları karar ve uygulamalar acıların yaşanmasına neden olmuştur. Ancak, yaşananların kimi çevrelerce soykırım olarak değerlendirilmesi hem bilimsel hem de hukuksal açıdan kabul edilebilir bir yaklaşım değildir.

İtilaf Devletleri tarafından desteklenen azınlıkların eylem ve yıkıcı faaliyetleri savaş içerisinde de devam etmiş ve Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Ateşkes Antlaşması ile yenilgiyi kabul ederek savaştan çekilmiştir. Mütareke ortamında başlayan işgal hareketlerine bazı Gayrimüslim unsurlarda destek vermiş ve yaşanan katliamlara ortak olmuşlardır. Bu esnada Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde 1919'da başlayan Millî Mücadele'nin örgütlenme ve silahlı eylem aşaması 11 Ekim 1922'de başarı ile sonuçlanmıştır. 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla Batılı emperyalist devletler yeni Türk Devleti'nin varlığını tanımak zorunda kalmışlardır. 13 Ekim 1923'te Ankara'nın başkent olarak kabulü ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan yeni bir yapılanma içerisine girmiştir.

Hükümet, dönem içindeki sıkıntılı ekonomik hedefi tutturmak ve ekonomiyi düzlüğe çıkartmak için o anda eğitim ve öğretime devam eden polis mekteplerinden İstanbul Polis Mektebi'nin dışındaki tüm polis okullarını maddi imkânsızlık ve insan kaynağı sıkıntısını gerekçe göstererek kapatmıştır. Böylece polislerin eğitim ve öğretimi, İstanbul Polis Mektebi'nin yükümlülüğüne bırakılmıştır. Bu esnada Osmanlı Devleti İç güvenlik biriminin Gayrimüslim polislerinin birçoğu, Lozan Barış Antlaşması sonrası ülkeyi terk etmiştir. Devlete bağlılıklarını kanıtlamış olan bazı Gayrimüslim (Yahudi, Rum ve Katolik) polisler, Türkiye Cumhuriyeti iç güvenlik biriminde görevlerine devam etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

BOA., DH. EUM. MEM., 121-37, Tarih: 29. 12. 1341 (H).

BOA., DH. EUM. ECB., Dosya No 19, Varaka No 36, Tarih: 19. Z 1336.

BOA., DH. EUM. ECB., 19-36-0, Tarih: 19.12.1336 (H).

BOA., DH. EUM. MEM., Dosya No 80, Gömlek No 78, Tarih: 28 M 1335

BOA., DH. EUM. VRK., 18-40-0, Tarih: H 17.12.1336.

BOA., DH. İD., Dosya No 159/2, Gömlek No 61, Tarih: 08 L 1331 (H).

BOA., HR. SYS., Dosya No 2741, Gömlek No 59, Tarih: 09.S.1896 (M).

BOA., DH. MEM., Dosya No 57, Gömlek No 22, Tarih: 09.S.1333.

BOA., DH. ŞFR., 70-72, Tarih: 26.01.1335 (H).

Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığı Özlük Dosyaları Arşivi

Üçüncü Sınıf Komiser Yovaniki Efendi'nin A-743 No'lu Sicil Özlük Dosyası

Kitaplar ve Makaleler

Akkaya, Bülent. "Geçmişten Günümüze Türk Polis Teşkilatında Rütbelere." *Turkish Studies* 8, sayı 5, (Bahar 2013): 59-72.

Akşin, Sina. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e. İletişim Yayınları*, 2010.

Alan, Gülbadi ve Taşcı, Tekin Aycan. "Kendi Kaynaklarında Yakınoğu Muavenet Heyeti'nin Kafkasya Bölgesindeki Faaliyetleri (1919-1920)." *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sayı 31 (2021): 41-78.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. Alkım Yayınevi, 2000.

Aydın, Mahir. *Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimler*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.

Aysal, Necdet. "Çanakkale Muharebelerinde Sağlık Hizmetleri ve Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Faaliyetleri." *100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu (27-29 Nisan 2015)*, (Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2015), 267-296.

Aysal, Necdet. "Kırım Savaşı'ndan Lozan Barış Antlaşması'na Osmanlı Dış Borçlarının Tarihsel Gelişim Süreci (1854-1923)." *Atatürk Yolu Dergisi Lozan Özel Sayısı*, sayı 53 (Güz 2013): 1-28.

Bakacak, Alper. "XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti.", *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, editör Temuçin Ertan (Siyasal Kitabevi, 2016), 39-65.

Belgelerle Türk Polis Tarihi. Cilt 1-2, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, 2014.

- Bozkurt, Gülnihâl. "Türk Hukuk Tarihinde Azınlıklar." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 43, sayı 1 (Mayıs 1993): 49-59.
- Bozkurt, Gülnihâl. *Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1996.
- Bülbül, Gül. "İslahat Fermanı'nı Hazırlayan Sebepler ve İslahat Fermanı." *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, sayı 2 (1989): 157-179.
- Cemiyeti Akvam ve Türkiye'de Ermeni ve Rumlar, çev. Tayfun Şengül. Dâhiliye Vekâleti Muhacirin Müdüriyeti Umumisi Neşriyatı, 1921.
- Çakmak, Zafer. "Mondros Mütarekesi Sonrası Ermeni, Rum ve Yunan İş Birliği." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, sayı 2 (2006): 403-412.
- Çaykırın, Güzin. "Millî Mücadele'ye Karşı Rum-Ermeni Ortak Hareketi ve Yunanistan'a Destek Faaliyetleri (1918-1922)." *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi (ATAD)*, sayı 32 (2020): 95-120.
- Çetin, Sadık ve Doğan, Ayhan. "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusunun Kurulması ve Amasya'ya Yansımaları." *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17, sayı 3 (2018): 1174-1185.
- Deringil, Selim. *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji*. Doğan Kitap, 2014.
- Diñçer, Hasan. "Mondros Mütarekesi ve Sonrasındaki Gelişmeler." *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, editör Temuçin Faik Ertan. Siyasal Kitabevi, 2011.
- Ercan, Yavuz. *Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler-Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları*. Turhan Kitabevi Yayınları, 2001.
- Ercan, Yavuz. *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Azınlık Sorunu-İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Kalan Sorunlar*, Turhan Kitabevi Yayınları, 2011.
- Furat, Ayşe Zişan. "Berlin Antlaşması Sonrasında Balkanlar'da Cemaat-i İslamiyelerin Teşekkülü (1878-1918)." *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, sayı 33 (2013): 63-93.
- Görücü, Çağdaş. "19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Toplulukların Yaşadığı Dönüşüm ve Devletle İlişkileri." *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 13, sayı 1 (2024): 1-27.
- Gören, Hüseyin Hüsnü. *Birinci Yüzyılında (1839-1938) Türk Polis Teşkilatının Tekâmül, Teşkilat ve Kadro Hareketleri*. Yay. Haz. Ebubekir Açıkgöz. Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı Dokümantasyon Yayınları, 2018.
- Güneş, İhsan. *Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923)*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1997.
- İslamoğlu, Abdullah. "Hukuk Tarihimizde Polis Kurumuna Kısa Bir Bakış." *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, 21-22 Aralık 2012*, editör Fethi Gedikli, On İki Levha Yayınları, 2014.
- Kaynar, Süleyman. "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatı'nın Kuruluşu, Organizasyonu, Fiziksel Yapılanması, Aday Seçme Şekli, Eğitim Programları ve

- Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma." Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, 2002.
- Kılıç, Selda. "Tanzimat'ın İlanından 1864 Düzenlemesinin Uygulanmasına Kadar Geçen Dönemde Valilik Kurumu." *Tarih Araştırmaları Dergisi* 28, sayı 45 (2009): 43-62.
- Köksal, Ülkü. "II. Meşrutiyet Dönemi'nde ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Trabzon Polis Mektebi." *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sayı 19 (2015): 139-166.
- Mayewsky, Wiladimir. *Yabancı Gözüyle Ermeni Meselesi*, çeviren Mehmet Sadık. Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları, 2001.
- Pehlivanlı, Hamit. "Askerî Polis Teşkilatı İstihbarat Raporlarında Millî Mücadele Sırasında Ermeni Rum Azınlığın Faaliyetleri ve Alınan Tedbirler." *Atatürk Yolu Dergisi* 2, sayı 8 (Ağustos 1991): 675-682.
- Seçkinler, Ali Hakan. *İç Güvenlik ve Türk Polis Teşkilatı (1839-1938)*. İksad Yayınları, 2021.
- Şahin, Eyüp. "Trabzon Vilayetine Sosyo-Ekonomik Yapılanmasının 1914 Yılı Özel İdare Bütçesindeki Yansımaları." *Karadeniz Araştırmaları (KARAM)* 3, sayı 10 (2006): 63-75.
- Şahin, Eyüp. "Türk Zabıta Yapılanmasının Tarihi Gelişimi." *Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi*, sayı 38 (2004): 117-130.
- Şahin, Eyüp. *Dersaadet Polis Mektebi-Zamana ve Mekâna Sığmayan Polis Eğitim ve Öğretim Kurumu*. Polis Akademisi Yayınları, 2018.
- Şahin, Eyüp. *İlk Defa Yayınlanan Belgelerle Hasan Tahsin Gerçeği*. Ketebe Yayınları, 2018.
- Şahin, Eyüp. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Gayrimüslim Polis Biyografileri I-II*. Polis Akademisi Yayınları, 2013.
- Şahin, Eyüp. *Türk Polisinden Seçkin Biyografiler*. 3. Emniyet Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Şahin, Eyüp. *Türk Polis Eğitim Tarihi*. Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı Dokümantasyon Yayınları, 2018.
- Şahin, Eyüp. *Dersaadet Polis Mektebi*. Polis Akademisi Yayınları, 2018.
- Şimşir, Bilal. *İngiliz Belgelerinde Osmanlı Ermenileri*. Bilgi Yayınevi, Ankara, 1986.
- Turna, Yasin ve Akdoğan, Onur. "Osmanlı Polisinin Modernleşme Sürecinde Toplumsal Hayata Dâhil Edilmesi ve Davranışlarının Şekillenmesi." *Tarih ve Günce*, sayı 10, (2022): 25-46.
- Türk İstiklal Harbi'nde Ayaklanmalar (1919-1921)*, *Türk İstiklal Harbi VI*. Genelkurmay Basımevi, 1974.
- Türsan, Nurettin. *Yunan Sorunu*. Ankara, 1987.
- Van, *Bitlis Vilayetleri Askeri İstatistik*, çeviren Mehmet Sadık. Matbaa-i Askeriye, 1330 (1914).
- Yılmaz, İbrahim. "Osmanlı Polis Teşkilatında İnsan Kaynakları Yönetimi: Selanik Vilayeti Örneği." *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 10, sayı 19 (Haziran 2020): 101-118.
- Yiğit, Yücel. *Türk Polis Tarihinin Kökenleri*. Polis Akademisi Yayınları, 2017.

- Yiğit, Yücel. “Atatürk Dönemi Polis Teşkilâtı”, *Atatürk Ansiklopedisi*, https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/903/Atatürk_Dönemi_Polis_Teşkilâtı. (30.06.2026).
- Yiğit, Yücel ve Şahin, Eyüp. “Emniyet İstihbarat Tarihi”, *Türk İstihbarat Tarihi*. editörler. İsmail Hakkı Demircioğlu-Ahmet Özcan-Namık Çençen-Yücel Yiğit, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 603-633.
- Yiğit, Yücel. “Komitacı ve İstihbaratçı Serkomiser Bulgar Sadık Sakarya Savaşı’nda”, *100. Yılında Sakarya Meydan Muharebesi*, editörler Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir-Kadri Unat, Ankara Üniversitesi Yayınları, 2021, s. 147-173.
- Yiğitoğlu, Mustafa. *Yahudilik Mezhepler*, editör Mehmet Haberli. Kitabı Yayınları, 2022.

Extended Abstract

The multiethnic and multireligious structure of the Ottoman Empire brought with it the participation of various ethnic and religious groups within state institutions. From the second half of the nineteenth century onward, as modernization and centralizing reforms reshaped the Ottoman Police Organization, the position of non-Muslim subjects within this institution became a contested issue. This article examines the roles of Armenians and Greeks within the Ottoman Police Organization in the context of its historical development, the implications of these roles for both the state and the communities concerned, and the transformations that took place in the late nineteenth and early twentieth centuries.

The modern form of the Ottoman Police Organization emerged in the mid-nineteenth century in response to the state's need to strengthen central authority and ensure public order through modern legal mechanisms. The Police Organization was officially regulated in 1845, and over time various law enforcement units were established, including urban police forces and the gendarmerie in rural areas. During this restructuring process, parallel to the modernization of the state bureaucracy, the Police Organization acquired an administrative structure modeled on European examples. Although the vast majority of police personnel in the nineteenth-century Ottoman Empire consisted of Muslim Turks, the reform period also witnessed an increase in the employment of non-Muslims in state service. Within the framework of the millet system, Greek and Armenian communities, which enjoyed certain privileges, benefited from educational and economic opportunities and entered the state bureaucracy. In this context, minorities such as Greeks, Armenians, and Jews served in various state institutions, including the Police Organization.

In the late nineteenth century, particularly during and after the reign of Abdülhamid II, specific policies were implemented regarding the appointment of non-Muslims within the Police Organization. Although the proportion of non-Muslims in the organization remained relatively low, a considerable number of Armenian police officers entered state service during this period. For instance, in the 1890s, a portion of the police officers serving in Anatolia consisted of non-Muslims, the majority of whom were Armenians. These officers were predominantly assigned to provinces with high concentrations of Armenian populations, particularly in Eastern Anatolia. According to data published by the Police Academy in 2013, approximately 167 of the roughly 370 non-Muslim officers serving in the Ottoman Police Organization in the late nineteenth and early twentieth centuries were of Armenian origin. This finding indicates that Armenians occupied a significant numerical position within the organization as police personnel. However, Armenian officers serving in provincial areas were often perceived by their own communities as "collaborators" or "servants of the state," and some were stigmatized within their communities as a result.

The role of Greeks in the Ottoman Police Organization was more pronounced in major urban centers such as Istanbul, Izmir, and Thessaloniki. Greeks residing in these cities achieved relatively rapid

economic and social advancement due to their advantages in trade and education, which in turn enabled some of them to enter state service and, consequently, the police organization. Nevertheless, compared to Armenians, the numerical proportion of Greek police officers remained lower, although their presence within urban police units is evident.

In the final quarter of the nineteenth century, the rise of nationalist movements within the Ottoman Empire profoundly affected the state's internal security policies. The nationalist activities of minority communities were perceived by Ottoman security authorities as an "internal threat," leading to ethnic tensions within the functioning of the Police Organization. Particularly during the years of the First World War, the Ottoman government classified Armenian and Greek communities as "suspect," shaping its security policies accordingly. In this process, the Police Organization frequently became an instrument through which the state questioned the loyalty of these communities to its security objectives. The roles of Armenians and Greeks within the Ottoman Police Organization were thus directly linked to the Empire's multiethnic structure and modernization processes. While reforms facilitated increased minority participation in state service, including the police, the intensification of nationalist sentiments and security concerns both encouraged and gradually rendered this participation increasingly contentious. Understanding the ethnic and religious diversity of the Ottoman Police Organization contributes not only to an analysis of the institution's internal structure but also to a broader comprehension of the multicultural dynamics of nineteenth-century Ottoman society and state-community relations.

Following the victory of the Turkish National Struggle, all police schools other than the Istanbul Police School were closed due to financial constraints and shortages in human resources, and the responsibility for police education and training was thus concentrated in the Istanbul Police School. On 24 February 1923, the Istanbul Police Directorate General was abolished, and the Istanbul Police Directorate was established in its place. The Directorate initiated efforts to strengthen the Police Organization and to restructure it along Western, modern lines. After the proclamation of the Republic, the Ministry of the Interior decided to invite experts from Austria to reopen and reform police schools. As a result of the restructuring efforts led by the Austrian experts Monsieur Frederich Ramach and Monsieur Edmond Heidenfeld, the Police Organization Law was drafted. The first police law of the Republic of Turkey was adopted on 30 June 1932 and entered into force on 6 July 1932 as Law No. 2049.

Beyanlar / Declarations

Etik Kurul - Ethical Committee: Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

Hakem Değerlendirmesi - Peer-review: Dış bağımsız hakemlerce çift taraflı kör hakemlik sürecinden geçirilmiştir. *Externally and double-blind peer-reviewed.*

Çıkar Çatışması - *Conflict of Interest*: Yazar(lar), çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. *The author(s) have no conflicts of interest to declare.*

Finansal Destek - *Financial Disclosure*: Yazar(lar), bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. *The author(s) declared that this study has received no financial support.*

